

Spiegeltje, spiegeltje aan de muur, valt er iets te leren van een andere planningscultuur?

J. Kruit
I.E. Salverda

werkdocumenten

wot
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

WAGENINGEN UR

For quality of life

Spiegeltje, spiegeltje aan de muur, valt er iets te leren van een andere planningscultuur?

J. Kruit

I.E. Salverda

Werkdocument 48

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wageningen, maart 2007

De reeks 'Werkdocumenten' bevat tussenresultaten van het onderzoek van de uitvoerende instellingen voor de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur & Milieu). De reeks is een intern communicatiemedium en wordt niet buiten de context van de WOT Natuur & Milieu verspreid. De inhoud van dit document is vooral bedoeld als referentiemateriaal voor collega-onderzoekers die onderzoek uitvoeren in opdracht van de WOT Natuur & Milieu. Zodra eindresultaten zijn bereikt, worden deze ook buiten deze reeks gepubliceerd. De reeks omvat zowel inhoudelijke documenten als beheersdocumenten.

Dit werkdocument is gemaakt conform het Kwaliteitshandboek van de WOT Natuur & Milieu.

Auteurs

Ir. Jeroen Kruit is onderzoeker/landschapsarchitect bij Alterra

Drs. Irini Salverda is bestuurskundig onderzoeker/planoloog bij Alterra

©2007 **Alterra**

Postbus 47, 6700 AA Wageningen.

Tel: (0317) 47 47 00; fax: (0317) 41 90 00; e-mail: info.alterra@wur.nl

De reeks WOt-werkdocumenten is een uitgave van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Dit werkdocument is verkrijgbaar bij het secretariaat. **Het document is ook te downloaden via www.wotnatuurenmilieu.wur.nl**

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Postbus 47, 6700 AA Wageningen

Tel: (0317) 47 78 44; Fax: (0317) 42 49 88; e-mail: info.wnm@wur.nl; Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Inhoud

Samenvatting	5
Deel 1: Een verkenning	7
Inleiding	7
1 Aanpak	9
2 De planning en realisatie van groen in Sheffield	11
2.1 Typisch & a-typisch	11
2.2 Sturen met lokale plannen, nationale richtlijnen en planningsconcepten	12
2.3 Onderhandelings- en samenwerkingsplanologie	13
2.4 Belangrijke invloed van quango's	14
2.5 Private financiering van groen	14
2.6 Grote betrokkenheid burgers en open houding overheid	15
2.7 Competitief ingesteld	15
2.8 Gevolgen voor groen	16
3 De planning en realisatie van groen in Lille	17
3.1 Typisch & a-typisch	17
3.2 Sterke overheidssturing, vooral op metropoolniveau	18
3.3 Decentralisatie?	18
3.4 Primaat bij de politiek	19
3.5 Waardering voor charismatisch leiderschap, prestige en traditie	19
3.6 Risico's vermijden én boven het maaiveld uit durven steken	19
3.7 Bureaucratisch	20
3.8 Weinig openheid en participatie	20
3.9 Gevolgen voor groen	20
4 De planning en realisatie van groen in Utrecht	23
4.1 Typisch & a-typisch	23
4.2 Decentrale plannen, financiële sturing rijk	23
4.3 Participatie	24
4.4 Wel waardering voor groen, zolang het maar niets kost	24
4.5 Veel regels en bureaucratie	25
4.6 Polderen	25
4.7 Cultuurverandering?	26
4.8 Gevolgen voor groen	26
5 Wat kunnen we van deze vergelijking leren?	29
5.1 Vergelijkbare problemen, verschillende aanpakken	29
5.2 Nederland in de spiegel bezien	29
5.2.1 Participatie	29
5.2.2 Consensus	29
5.2.3 Controle	30
5.2.4 Voorzichtig leiderschap	31
5.2.5 Liberaler	31

5.3	Inspiratiepunten	31
5.3.1	Ontwikkelingsplanologie / onderhandelingsplanologie	31
5.3.2	Quango's belangrijke rol bij stedelijk groen	32
5.3.3	Private financiering	32
5.3.4	Competitieve instelling / mentaliteit	33
5.3.5	De 15% regeling	33
5.3.6	Regionale parken sturend voor ruimtelijke ontwikkelingen op metropoolniveau	34
5.3.7	Leiderschap (durf en daadkracht)	34
5.3.8	Gekozen burgemeester	34
Deel 2: Het methodisch kader		35
1	Internationale vergelijking	35
1.1	Inleiding	35
1.2	Kanttekeningen ten aanzien van vergelijking & generalisering	35
1.3	Kanttekening voor leren	36
2	Aanpak	37
2.1	Overall literature study	37
2.2	Case study	38
3	Begripsdefinities en aspecten	39
4	Afbakening	41
5	Onderzoeksvragen	43
Literatuur		47
BIJLAGE I: Algemene literatuurstudie		49
BIJLAGE II: Aspecten van formele en informele planningscultuur		53
BIJLAGE III: Questionnaire case studies		55
BIJLAGE IV a: Hypotheses over culturele waarden		57
BIJLAGE IV b: Hypotheses over het belang van groen		60
BIJLAGE IV c: Hypotheses over de formele planningscultuur		61
BIJLAGE IV d: Hypotheses over de informele planningscultuur		64
BIJLAGE V Tabel aspecten		67

Samenvatting

Groen levert een positieve bijdrage aan de kwaliteit van de stedelijke leefomgeving en wordt hoog gewaardeerd door bewoners. Toch blijft er bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen een onbalans tussen rood en groen ondanks de aandacht en investeringen van de rijksoverheid. Vaak wordt de hoge ruimtedruk en daarmee samenhangend de zeer hoge grondprijs in de stedelijke omgeving als belangrijk belemmering voor de moeizame aanleg van groen in en om nieuwbouwlocaties genoemd (Natuurbalans 2004). Zo staat de financiering van stedelijk groen vanuit de bouw van woningen onder sterke druk, zeker nu de rijksoverheid minder geld wil uitgeven aan subsidies voor woningbouw en daaraan gerelateerde infrastructuur en waterbeheer (Natuurbalans 2005). Onderzoeken van Mentink (2002), Van Duinhoven (2004) en Van der Wielen & Bezemer (2004) hebben echter duidelijk gemaakt dat ook culturele factoren zoals bestuurlijke duidelijkheid, betrokkenheid en leiderschap, een belangrijk obstakel zijn bij de uitvoering van groenprojecten in stedelijke omgeving.

Wat in dit verband nog niet goed duidelijk is, is in hoeverre dergelijke culturele factoren specifiek Nederlands zijn of dat ze ook in omliggende landen een belangrijke rol spelen? In hoeverre en op welke terreinen (zoals bestuur, leiderschap, burgerparticipatie, verhouding publiek/privaat in financiering en recht) onderscheidt de Nederlandse cultuur zich van bijvoorbeeld landen als Groot-Brittannië en Frankrijk? En wat betekenen deze culturele verschillen voor de realisering en kwaliteit van groen in de stedelijke omgeving.

Is de moeizame realisatie van groen in de stad nu mede te wijten aan de Nederlandse (plannings)cultuur? Gaat het in andere landen misschien anders? En zo ja, wat kunnen we daar dan van leren? De verwachting was dat met een internationale vergelijking bepaalde problemen bij de realisering van groen in hoogstedelijk Nederland beter kunnen worden begrepen en dat inspiratie kan worden opgedaan voor oplossingen.

De drie onderzochte steden blijken min of meer vergelijkbare problemen te hebben. Er zijn echter duidelijke verschillen in de manier waarop met deze problemen wordt omgegaan en in de manier waarop de steden plannen, besturen, beslissen, samenwerken en communiceren ten aanzien van groen.

Het beeld wordt bevestigd dat Nederland een participatieve en op consensus gerichte plancultuur heeft. Ondanks dat onze cultuur zich net als de Engelse kenmerkt door een lage onzekerheidsvermijding, hebben we sterker de neiging om alles van te voren te willen regelen en plannen. We hebben minder vertrouwen in de zelfredzaamheid van de directe betrokkenen en meer moeite om maatwerk te leveren. De schroom in het tonen van leiderschap en het streven naar gedeelde verantwoordelijkheid, leiden juist tot onduidelijkheid over die verantwoordelijkheid. Dit lijkt vertraging en het weglopen voor verantwoordelijkheid in de hand te werken. De manier van plannen in Nederland wordt wel steeds liberaler en lijkt daarmee steeds meer op de Engelse manier van doen. Er is in Engeland echter, vergeleken bij ons, een grotere rol voor het geld. De kwaliteit van de uitvoering van de plannen is daarmee grotendeels afhankelijk van de kwaliteit van individuele ambtenaren.

Zoals de case Utrecht duidelijk maakt, lijkt de Nederlandse planningscultuur met betrekking tot de planning van groen in de stad een verandering door te maken. Langzaam wordt die meer vraag- en gebiedsgericht, liberaler, integraler en meer uitvoeringsgericht. Hieronder

worden een aantal aspecten aangestipt die interessant kunnen zijn voor de Nederlandse situatie.

Het Engelse development-led planningssysteem biedt aanknopingspunten om samenwerking en onderhandeling tussen gemeente en private partijen te versterken. Ook de sterke rol van Quango's (quasi autonome niet gouvernementele organisaties) in de Engelse planning, bij de uitvoering en het beheer van groen biedt interessante perspectieven.

Gemeenten in Nederland zouden kunnen leren van de (noodgedwongen) proactieve houding van Engelse steden in het zoeken van geld in de markt. Sheffield heeft bijvoorbeeld een Strategy for external funding geformuleerd. Het bench marking systeem is een opvallend aspect van de Engelse competitieve cultuur. Een systeem dat de hoeveelheid en kwaliteit van groengebieden (parken) in steden en het functioneren van lokale overheden meet en tegen elkaar afzet zou ook interessant kunnen zijn voor Nederland. Groen kan zo een politieke afrekenfactor van betekenis worden.

De nog experimentele 15% regeling ingesteld door de Parijse overheid, die gericht is op het realiseren van 15% groenoppervlak (horizontaal of verticaal) bij nieuwbouwproject is mogelijk de manier om in sterk verstedelijkte stadsdelen de groenvoorziening te verbeteren.

Het Franse beleid van regionale parken (Parcs Naturels Regionaux) heeft ertoe geleid dat grote groengebieden ook bestuurlijk onderdeel zijn geworden van stedelijke weefsel op metropool niveau. Sinds 1967 hebben de Parc Naturels Regionaux (PNR) een belangrijke sturende rol in de regionale gebiedsontwikkeling en daarmee stedelijke ontwikkeling.

In Nederland zou meer (politieke / bestuurlijke) durf mogen zijn, naar Frans voorbeeld, om voorinvesteringen te doen voor nieuw te ontwikkelen groen in de (verre) toekomst. In Parijs is het Parc du Sausset een mooi voorbeeld van zo'n voorinvestering. Misschien dat juist een gekozen burgemeester, zoals in Frankrijk gebruikelijk, ruimte schept voor bestuurders om hun nek uit te steken.

Deel 1: Een verkenning

Inleiding

Steeds vaker zijn er geluiden te horen dat de kwantiteit en kwaliteit van het groen in Nederlandse steden problematisch is, zowel bestaand groen als de ontwikkeling van nieuw groen staan onder druk. Bestaand (meestal kleinschalig) groen in de stad wordt regelmatig opgeofferd voor woningbouw of andere ruimtelijke ingrepen. Dit onder meer vanwege afspraken met het rijk over de gemeentelijke bouwopgave of de wens om de gemeentebegroting op orde te krijgen. De gemeente Utrecht bijvoorbeeld wilde in 2004 met het plan 'Verdiendend vermogen' op 12 locaties (en 4 zoeklocaties) 8000 woningen in groenstroken in de stad bouwen, om in vijftien jaar tijd vijftig miljoen euro te verdienen. Dit plan is inmiddels door onder meer de vele protestacties van bewoners grotendeels van de baan. Maar Utrecht is slechts één van de gemeenten die een tekort op de begroting willen verminderen door te bouwen ten koste van kleinschalig groen¹.

Wat de ontwikkeling van groen in nieuwe wijken in de stad betreft zijn er ook problemen. Binnen de gigantische bouwopgave (350.000 woningen) voor de komende jaren blijkt groen geen factor van belang. Slechts een fractie van de hiervoor beschikbare bouwgrond is bestemd voor groen². Bovendien wordt groen vaak later nog geschrapt om de begroting rond te krijgen. Het Leidsche Rijn Park in Utrecht is hiervan een bekend voorbeeld. De hoge ruimtedruk en daarmee samenhangend de zeer hoge grondprijs wordt vaak als een belangrijke factor/oorzaak genoemd van de moeizame aanleg van groen in nieuwbouwlocaties³. Bovendien lijkt het er op dat groen vaak niet bovenaan op het prioriteiten lijstje van de gemeente staat en dat andere belangen bij dergelijke ruimtelijke ingrepen zwaarder wegen. Dit ondanks dat het toenemende inzicht dat groen onmisbaar is voor een gezonde en leefbare stad.

Uit onderzoek blijkt echter ook dat gebrek aan bestuurlijke duidelijkheid, leiderschap en vaandeldragers obstakels zijn bij de planning en uitvoering van groenprojecten in de stedelijke omgeving⁴. Ook wordt vaak wordt de Nederlandse manier van plannen als belemmerend ervaren/genoemd voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het veel geprezen consensusmodel leidt in de praktijk soms tot een gebrek aan besluitvaardigheid en een gemis aan verantwoordelijkheidsgevoel. De vraag is daarom of de moeizame realisatie van groen in de stad misschien ook mede te wijten is aan de Nederlandse (plannings)cultuur (naast factoren als ruimtedruk, gebrek aan prioriteit etc.)? Gaat het in andere landen misschien anders? En zo ja, wat kunnen we daar dan van leren? Deze vragen zijn de aanleiding geweest voor het ministerie van LNV en het Milieu en Natuur Planbureau om Alterra opdracht te geven de culturele factor bij de realisatie van groen in de stad te onderzoeken.

¹ GIOS Nieuwsbrief, nr.x, 2004

² Trouw, 8 juni 2006, Groen moet er zijn, maar liever ergens anders. Interview met hoogleraar Mark van der Twist.

³ Natuurbalans 2004.

⁴ Mentink (2002), Van Duinhoven (2004) en Van der Wielen en Bezemer (2004)

Nuancering

Culturen zijn beperkt vergelijkbaar omdat een beschrijving van een andere cultuur per definitie relatief is. Uitkomsten zijn afhankelijk van het perspectief van de onderzoeker die vergelijkt met wat hij/zij zelf als 'normaal' beschouwd. Een andere nuancering is dat met 1 casebeschrijving per land geen volledig en kloppend beeld van een nationale planningscultuur kan worden geschetst. Een case is wel een illustratie van elementen van een nationale planningscultuur, maar is gedeeltelijk ook a-typisch. Meer zicht op een lokale planningscultuur is echter ook interessant en leerzaam. Met deze 'noties' in het achterhoofd is de verkenning uitgevoerd.

1 Aanpak

De aanpak, een internationale vergelijking, is gericht op het in beeld brengen van cultuurbepaalde verschillen in problemen en oplossingen. In drie steden, Sheffield, Lille en Utrecht, hebben we aan de hand van interviews en documentenanalyse gekeken naar de manier waarop groen in de stad wordt gepland en gerealiseerd. Daarnaast hebben we literatuur bestudeerd over planningscultuur in het algemeen en voor de drie landen in het bijzonder. Het resultaat zijn een analytisch kader (zie onder andere de onderstaande definities en aspecten) en hypothesen over de drie planningsculturen en de gevolgen daarvan voor de planning en realisatie van groen in de stad. De hypothesen zijn in de case studies getoetst.

In deze studie zijn de volgende definities en aspecten van (plannings)cultuur gehanteerd:

Culture

The typical way of living/behaving of a group of people in a given area, as a result of the accumulated attitudes, values, rules, standard and beliefs (written or unwritten) that are shared by this group and that are distinctive for this group.

Planning culture

The typical way of working (organizing, deciding, managing, communicating etc.) during the planning process in a given area, as a result of the accumulated attitudes, values, rules, standards and beliefs that are shared by the group of people involved and that are distinctive. This includes informal aspects and formal aspects:

Formal aspects (written or institutionalized)

Planning system, procedures, rules, directives, planning concepts, norms etc.

The planning system has a legal and administrative context.

Informal aspects (unwritten or not institutionalized)

Customs, habits, priorities, mentalities, rules etc.

The informal planning culture can be seen as the way planners, governors and citizens (all those involved) put the formal planning system etc. in practice; the way they fill in the margin/scope within the formal framework.

2 De planning en realisatie van groen in Sheffield

2.1 Typisch & a-typisch

Sheffield is illustratief voor de manier waarop formeel in Engelse steden groen wordt gepland en op sommige aspecten a-typisch, in bijvoorbeeld de manier waarop het (renoveren en onderhouden van) groen wordt gefinancierd. Dit heeft te maken met het feit dat Sheffield een arme stad is, vergeleken bij bijvoorbeeld haar buurstad Leeds. En met het feit dat Sheffield van oudsher een groene stad is (ondanks dat het ook een oude industriestad is). Sheffield heeft het unicum dat een deel van het Peak District (een Nationaal Park) binnen haar gemeentegrenzen ligt en dat ook een derde deel van haar grondgebied uit agrarisch gebied bestaat.

Over Sheffield en haar groene ruimte

Sheffield is met 516.000 inwoners, na London, de 8ste stad van Engeland en maakt onderdeel uit van het 5de metropolitan area (1.8 miljoen inwoners) van het land. De stad ligt in het zuiden van de 'Yorkshire and the Humber region' (5 miljoen inwoners), een regio waar ook steden als Leeds en Bradford deel van uitmaken. Sheffield heeft een bewoningsdichtheid van 1.414 inwoners per km². Het Metropolitan District (MD) ofwel de City of Sheffield bestaat voor éénderde uit nationaal park (Peak District), voor éénderde landbouwgebied en voor éénderde stad. Het stedelijke gebied, éénderde van het geheel heeft een dichtheid van 4.000 inwoners per km².

Sheffield (MD) heeft 150 woodlands (bosgebieden) en 50 public parks. De stad heeft met haar 2 miljoen bomen de hoogste bomendichtheid van welke andere stad dan ook in Europa. De stad bestaat voor 61% uit groene ruimte en is in 2005 tot groenste stad van Engeland uitgeroepen door de Entente Florale Competition.

De stad is hard bezig zich aan haar industriële verleden te ontworstelen. Het probleem waar de relatief arme stad mee kampt, heeft dan ook niet te maken met een tekort aan groen, maar met het bewaken van de kwaliteit ervan. Sheffield worstelt met het effectief inzetten van haar planningsinstrumentarium voor het onderhoud en de verbetering van het bestaande groen. Nieuw groen is ook erg moeilijk te realiseren aangezien de stad net als veel andere steden in Engeland, wordt omgeven door een Greenbelt. Dit planningsconcept houdt de stad, samen met het uit 1920 stammende concept van groene vingers, in een sterke houdgreep. Ondanks de beperkte middelen weet de stad met behulp van bijvoorbeeld 'friends of' groepen voldoende externe financiering te organiseren om bestaande parken op te knappen en soms nieuwe parken te realiseren. Botanical Gardens, het eerste ontworpen park uit 1833, wordt bijvoorbeeld momenteel met behulp van veel inzet van vrijwilligers opgeknapt.

Veel parken zijn in het verleden door private partijen (rijke industriëlen en aristocraten) aan de stad geschonken. Voorbeelden daarvan zijn Norfolk Park (een hertenpark dat eeuwen in het bezit van de aristocratie is geweest), Graves Park en Firth Park (gronden die bij oude landhuizen hoorden) en Ecclesall Woods (bos uit privaat bezit). In 1960 is het laatste park, Whirlow Park (oude tuinen van Victoriaanse huizen), aan de stad geschonken. Deze parken hebben weten te overleven doordat de schenkers duidelijke voorwaarden aan hun schenkingen verbonden. De andere parken in Sheffield zijn onderdeel van de geplande open ruimte uit de 20ste eeuw. Zeer recent heeft de stad in het oude centrum de Winter- en Peace Gardens gerealiseerd.

2.2 Sturen met lokale plannen, nationale richtlijnen en planningsconcepten

In Engeland wordt groen in de stad sinds 2004 gepland via het Local Development Framework (LDF). Dit planningsinstrument van de City Council is globaler en flexibeler van opzet dan het vroegere Local Development Plan, een gedetailleerd en allesomvattend plan. Het LDF is een overkoepelende visie met daaronder verschillende losse documenten (gebieden, thema's, procedures), die apart kunnen worden herzien indien nodig. Een lokaal ruimtelijk plan in Engeland is niet juridisch bindend, maar richtinggevend.

In Sheffield houden met name twee diensten zich bezig met de planning en realisering van groen in de stad. Dit zijn de diensten 'Planning and City development' en 'Parks and Countryside'. De belangrijkste plannen waarmee gewerkt wordt zijn de Sheffield Development Framework van de eerste dienst en de Parks Regeneration Strategy van de tweede dienst. De twee diensten werken naar eigen zeggen goed samen. Bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van nieuwbouwlocaties zijn de Housing- en de Open Space Planning Policy er beiden op gericht om de locaties duurzaam te ontwikkelen. Dat betekent in de praktijk dat er of nieuw groen (open space) wordt gerealiseerd op de nieuwbouwlocatie zelf of dat er in bestaand groen (open space) in de nabijheid van de nieuwbouwlocatie wordt geïnvesteerd door "carefully calculated planning obligations". Dat wil zeggen, bindende financiële bijdragen (statutory financial contributions). Daarnaast probeert Sheffield met haar Open Space Planning Policy de bestaande open spaces te beschermen tegen intensieve ontwikkelingen.

De nationale overheid (en in mindere mate de regionale) stuurt de gemeenten aan met behulp van juridisch bindende planningsrichtlijnen (Planning Policy Guidance, PPG), en niet met een ruimtelijk plan zoals in Nederland. Belangrijk voor de planning van groen is de 'Planning Policy Guidance 17: Open Space, Sport and Recreation'. Zo'n nationale richtlijn is een erg concreet document dat bijvoorbeeld het opstellen van lokale normen voorschrijft. Daarnaast geeft de rijksoverheid richting met beleidsdocumenten als 'Cleaner, Safer en Greener Communities'⁵ van het Department of Communities and Local Government.

Belangrijk onderdeel van de PPG 17 is een instrument dat gericht is op het karakteriseren en evalueren van de openbare ruimte ('open spaces') in steden. Sinds deze Planning Policy Guidance bestaat is elke gemeente verplicht voor alle openbare ruimte audits uit te voeren. Deze audits moeten ingaan op de kwaliteit, toegankelijkheid en de kwantiteit van de openbare ruimte. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat de lokale gemeenschap geconsulteerd moet worden. Het instrument is dus gericht op het verkrijgen van een zo goed mogelijk beeld van de kwaliteit, kwantiteit (?) en toegankelijkheid van de openbare ruimte en de beleving en wensen van de lokale bevolking ten aanzien daarvan (zie tabel 1).

Daarnaast zijn er Nationale Planning Guidelines, bijvoorbeeld de PPS3. Deze guideline stelt dat het merendeel van de stedelijke ontwikkeling plaats dient te vinden in de Brownfields (oude industriegebieden) in plaats van in de Greenfields (groene open ruimte). Bij alle partijen is er ook een sterke terughoudendheid om te ontwikkelen in de Greenfields.

⁵ Creating cleaner, safer and greener communities by improving the quality of planning, design, management and maintenance of public spaces and the built environment.

Tabel 1: The PPG17 open space typology

	Open Space Type	Primary Purpose
Green Spaces	Parks and Gardens	Accessible, high quality opportunities for informal recreation and community events
	Natural and Semi-natural green spaces, including woodland	Wildlife conservation, biodiversity and environmental education and awareness
	Green Corridors	Walking, cycling or horse riding, whether for leisure purposes or travel, and opportunities for wildlife migration
	Outdoor Sports Facilities	Participation in outdoor sports, such as pitch sports, tennis, bowls, athletics or countryside and water sports
	Amenity Open Spaces	Opportunities for informal activities close to home or work or enhancement of the appearance residential or other areas
	Provision for Children and Young People	Areas designed primarily for play and social interaction involving children and young people, such as equipped play areas, ball courts, skateboard areas and teenage shelters
	Allotments, Community Gardens and Urban Farms	Opportunities for those people who wish to wish to do so to grow their own produce as part of the long term promotion of sustainability, health and social inclusion
	Cemeteries and Graveyards	Quiet contemplation and burial of the dead, often linked to the promotion of wildlife conservation and biodiversity
Civic Spaces	Civic and Market Squares and Other Hard Surfaced Areas Designed for Pedestrians	Civic and market squares and other hard surfaced areas designed for pedestrians

Een ander nationaal sturingsinstrument is het Greenbelt concept. Sheffield heeft naast een greenbelt het uit 1920 stammende planningsconcept van groene vingers in de stad (groene dalen) sterk vastgehouden. Deze twee 'veiligheidssloten' blijken zeer effectief, het lijkt bijna wel 'Holy ground', niemand komt er aan. Maar het geeft wel problemen in de stad zelf, want daar is veel ruimtedruk. Daar komt bij dat Engelsen niet graag in de hoogte bouwen en wonen. Er is dan ook relatief weinig hoogbouw. Dit derde 'slot' geeft nog eens extra ruimtedruk. Het gevolg is dat in Sheffield nauwelijks nieuw groen wordt ontwikkeld, alle aandacht gaat naar het opkrikken en onderhouden van bestaand groen.

2.3 Onderhandelings- en samenwerkingsplanologie

Voor de uitvoering van haar plannen en beleid werkt de gemeente Sheffield veel samen met private, non-gouvernementele en vrijwilligers organisaties. Het Engelse planningstelsel is namelijk 'development-led' (RPB, 2004). Een gemeente onderhandelt met lokale partijen waarbij de plannen en het beleid als sturings- en afwegingskader worden gehanteerd. Opvallend is dat een ambtenaar bij een (bouw)aanvraag mag afwijken van de lokale plannen indien hij dit nodig vindt. De Supplementary Planning Guidances die de gemeente heeft opgesteld, perken deze handelings- en beoordelingsruimte enigszins in. Hetzelfde geldt voor de Planning Inspector. Dit is een door het rijk aangestelde persoon die als adviseur of arbiter kan optreden. Bij bezwaar tegen een lokaal ontwikkelingsplan moet de gemeente een hoorzitting organiseren alwaar de Planning Inspector (als adviseur) de standpunten weegt en een bindend advies geeft. En bij weigering van een vergunningaanvraag kan de aanvrager in beroep gaan en de Planning Inspector (als arbiter) vragen een hoorzitting te organiseren.

Op basis van een vergelijkende cultuurstudie kwalificeert Hofstede (2001) de Engelse cultuur als 'niet risicovrij'. De Engelse manier van plannen is hiervan een mooie illustratie. Men heeft vertrouwen in particulier initiatief op lokaal niveau en de overheid timmert niet alles dicht met plannen en wetten.

2.4 Belangrijke invloed van quango's

Een belangrijke rol in de planning, de uitvoering en het beheer van groen in de stad is weggelegd voor zogenaamde quango's. Quango staat voor Quasi-Autonomous Non-Governmental Organisation⁶. Een quango is een organisatie die wordt gefinancierd door de nationale overheid en waaraan taken zijn overgedragen. Belangrijke quango's voor groen in de stad zijn bijvoorbeeld, Groundwork, English Nature en Sport England. Deze organisaties bieden gemeenten o.a. ondersteuning bij het implementeren van de nationale richtlijnen, financieren of realiseren zelf projecten of bemiddelen bij het vinden van externe financiering.

Groundwork is een landelijke organisatie met lokale afdelingen, zoals Sheffield Groundwork, en is een belangrijke samenwerkingspartner voor gemeenten. Groundwork werkt samen met lokale groepen en bedrijven aan het verbeteren van de fysieke en sociale leefbaarheid in buurten door gezamenlijk verwaarloosde groengebieden aan te pakken. "Our purpose is 'to build sustainable communities in areas of need through joint environmental action. Our vision is to develop practical and lasting partnerships that support the sustainable development of Sheffield's environment. We want Sheffield to be known as a greener city, with aspirations to be the Green Capital of England; a city with sustainable and successful neighbourhoods, well managed green space and thriving businesses." Groundwork blijkt in de praktijk erg sterk te zijn in het vinden van financiering bij verschillende partijen voor dit doel.

2.5 Private financiering van groen

De gemeente Sheffield is ook genoodzaakt tot samenwerking met andere lokale partijen omdat zij heel weinig budget heeft voor groen. Het is een relatief arme stad en er is in principe geen nationale financiering voor groen (wel indirect via bijvoorbeeld de nationale geldstroom naar Sheffield Groundwork). Sheffield is daarom hard op zoek naar 'external funding' voor de uitvoering van haar ruimtelijke plannen (de gemeente heeft een Strategy of external Funding geformuleerd), en slaagt daarin door giften van bijvoorbeeld de Heritage Lottery Fund en door samen te werken met Sheffield Wildlife Trust, Groundwork, de 120 Vriendengroepen van parken, 'social enterprises' etc. Vooral Sheffield Wildlife Trust wordt door de gemeente genoemd als een zeer belangrijke partner bij het behouden en verbeteren van groen in Sheffield. Dit is een vrijwillersorganisatie die door vele private en publieke partijen wordt gesponsord en die net als Groundwork het verbeteren van groen nadrukkelijk verbindt met de economische en sociale verbetering van buurten. Andere private geldbronnen (of external funding?) voor groen zijn het zogenaamde 106 money en de Green Bond.

"Under Section 106 of the Town and Country Planning Act 1990, local authorities can enter into contracts with developers, upon the granting of planning permission for a financial contribution towards parks, play areas, highway works and other improvements in local facilities."

Green Bond is opgezet door Groundwork. Het is een fonds waarin individuen, bedrijven en de overheid geld deponeren. Eén van de drie doelen is "to improve Sheffield's green spaces e.g. activities that support people to use and care for these spaces". Voor elke pond die ingelegd wordt, krijgt het fonds 0,28 cent extra via de 'Inland Revenue' (ingezetenenbelasting).

⁶ Sommigen spreken van Quasi-Autonomous National Government Organisation

2.6 Grote betrokkenheid burgers en open houding overheid

De gemeente Sheffield doet erg haar best om samen met burgers een betere en groenere leefomgeving te realiseren. Bijvoorbeeld door middel van de 12 Area Panels (met Area Action Plans). Dit wordt ook wel 'frontloading' van het planproces genoemd. Ook de activiteiten van Sheffield Groundwork leidt tot grote betrokkenheid bij burgers. Deze quango wil door lokale empowerment de (groene) leefomgeving verbeteren en beheren. En er is ook veel burgerinitiatief. Bijvoorbeeld in de vorm van de 120 Vriendengroepen van parken in Sheffield. 'Friends of Norfolk Heritage Park' heeft zich bijvoorbeeld zeer actief ingezet voor de renovatie van dit oude Victoriaanse park en heeft hiervoor samen met de gemeente en andere 'community partners' 4,7 miljoen pond verzameld (waarvan 2,3 miljoen pond van de Heritage Lottery Fund).

De betrokkenheid van burgers bij groen is grotendeels te verklaren uit het gegeven dat Engelsen van oudsher over het algemeen veel waarde hechten aan natuur, het Engelse landschap en platteland, parken etc. Er is een grote traditie van 'gardening' en trusts en zijn er de vele kwalitatief hoogwaardige BBC natuurprogramma's. Ook het Greenbelt concept is over het algemeen bekend bij burgers en bovendien geaccepteerd.

De gemeente neemt de inbreng van burgers, vrijwilligersorganisaties en non-gouvernementele organisaties zeer serieus. Hoewel de grote betrokkenheid van dergelijke groepen in het planproces ook wel eens als "pain in the ass" wordt ervaren, omdat het veel tijd en energie kost en niet iedereen tevreden kan worden gehouden.

De houding van de gemeente Sheffield is sowieso opvallend behulpzaam en open naar haar burgers. Dat is onder meer te merken aan de toegankelijke website van de gemeente, met veel concrete informatie waardoor ambtenaren persoonlijk goed te bereiken zijn. Transparantie en openheid staan hoog in het vaandel. In Engeland doet de overheid vrij veel moeite om burgers informatie te verschaffen. De Office of the Deputy Prime Minister heeft bijvoorbeeld een toegankelijke brochure gemaakt die het Engelse planningssysteem op eenvoudige wijze uitlegt en die burgers oproept om gebruik te maken van het systeem.

2.7 Competitief ingesteld

Opvallend is de competitieve instelling van de stad Sheffield. Sheffield presenteert zich uitdrukkelijk als de groenste stad van Engeland. Verder wordt het binnen de gemeente als belangrijk ervaren dat je als ambtenaar presteert en worden de prestaties van een team hoog opgegeven.

De vele bench marking systemen in Engeland illustreren de competitieve instelling in het algemeen. Zo zijn er bijvoorbeeld de 'Green Flags' en de 'Sterren voor Good Performance of the Council'. Sheffield heeft in 2005 voor vijf parken een prestigieuze groene vlag toegewezen gekregen door de nationale overheid, vanwege de "excellent standards of park management". De meest recente groene vlag kreeg Sheffield voor de Winter- en Peace Gardens.

De competitieve mentaliteit in Engeland blijkt ook uit het eerder genoemde onderzoek van Hofstede naar culturele verschillen. Dit onderzoek laat zien dat de Engelse cultuur zich van andere Europese culturen onderscheidt door o.a. een meer prestatiegerichte instelling (Claes en Gerritsen, 2002).

“Sheffield's £5.5m Winter Garden is free of charge and free of shops, beyond a small gift store and cafe. For a British city to give up so much space that might easily have been a lucrative shopping complex is almost unbelievable. And very welcome. This brave and popular new complex of permeable, public city centre buildings may prove to be a template for town and city centres elsewhere in Britain, cold or hot, north or south.”

2.8 Gevolgen voor groen

- Door de ‘drie sloten’ op de stad (greenbelt, groene vingers en de aversie tegen hoogbouw) wordt er weinig nieuw groen in de stad ontwikkeld. De beperkte financiële middelen bij de gemeente Sheffield leiden ertoe dat er vooral aandacht is voor de ‘regeneration’ van bestaande parken.
- Door de beperkte financiële middelen van de gemeente Sheffield is het bewaken van de kwaliteit en de continuïteit in het onderhoud van groen een probleem.
- Door de grote ruimte voor private partijen en de nadruk op onderhandeling en samenwerking met lokale partijen, lukt het Sheffield ondanks geldgebrek toch nog om zich in te zetten voor het verbeteren en onderhouden van het groen in de stad.
- Het beschermen van de groene open ruimte tegen intensieve stedelijke ontwikkelingen gebeurt vooral door nationale planningsrichtlijnen en nationale planningsconcepten zoals de greenbelt. Daarbij moet het belang dat in Engeland wordt gehecht aan groen in de leefomgeving (onderdeel van cultuur) niet worden onderschat. De via nationale richtlijnen aangewezen gebieden worden door de bevolking hard bevochten in die gevallen dat er ontwikkelplannen zijn.
- Veel bestaande parken, maar ook kleinschalig buurtgroen worden opgeknapt door geld en inzet van vrijwilligersgroepen. Een groep vrijwilligers heeft bijvoorbeeld met de Sheffield Botanical Gardens Trust de benodigde 1,22 miljoen pond opgehaald bij bedrijven, burgers en instellingen in de buurt van het park, zodat ze een gift van 5,06 miljoen pond van de Heritage Lottery Grant konden ontvangen. De continuïteit van het onderhoud blijft echter een probleem omdat er geen structurele financiering is, bijvoorbeeld vanuit de (lokale) overheid.
- De bestaande parken worden over het algemeen hoog gewaardeerd en veel gebruikt. Er is veel draagvlak voor het bestaande groen bij burgers en lokale bedrijven en organisaties. Door de audits en het particuliere initiatief sluiten de parken goed aan bij wat mensen graag willen.
- Groen is een aspect waarmee steden zich profileren en tegen elkaar opbieden.

3 De planning en realisatie van groen in Lille

3.1 Typisch & a-typisch

Lille is illustratief voor de (formele) planningscultuur in Frankrijk, maar vanwege haar historie is Lille op sommige punten toch anders dan andere Franse steden. Lille heeft als oude industriestad bijvoorbeeld geen groene traditie, wat een verklaring kan zijn voor de slechts 15m² openbaar groen per inwoner die de stad rijk is. Verder is de metropool Lille niet als een 'ster' opgebouwd zoals veel andere Franse steden (met in het centrum de grote stad en daaromheen de banlieus). De metropool Lille bestaat namelijk uit vier grote steden die min of meer gelijkwaardig zijn. Lille is wat ruimtelijke structuur betreft eerder vergelijkbaar met de Randstad dan met bijvoorbeeld Lyon. Dit heeft onder andere gevolgen voor de samenwerking en besluitvorming binnen de metropool.

Over Lille en haar groene ruimte

De stad Lille neemt met haar 230.000 inwoners op haar beperkte grondgebied in Frankrijk de tweede plaats in wat betreft bevolkingsdichtheid. Lille Metropool is met haar 1.1 miljoen inwoners de 4^e metropool van Frankrijk. De stad ligt in Noord-West Frankrijk en is de hoofdstad van Frans Vlaanderen en ligt aan de rivier de Deûle. Lille Metropool kent 87 gemeenten (communes). De kleinste gemeente heeft een inwoneraantal van 178 terwijl Lille, Roubaix, Tourcoing en Villeneuve d'Ascq goed zijn voor 40% van het inwoneraantal van de metropool. De Franse metropool deelt een grens van 84 km met België en als de aangrenzende Belgische arrondissementen worden meegerekend is het een grensoverschrijdende metropool van 1.8 miljoen inwoners.

In de jaren '90 was Lille met minder dan 15 m² publiek groen per inwoner (vergelijk: Brussel met 26 m² en Amsterdam 60 m² groen per inwoner) één van de minst groene stedelijke gebieden van Frankrijk. Sindsdien is er sterk ingezet op een verdubbeling van de groene ruimte in en om de stad. In Frankrijk hebben sinds 1967 de Parcs Naturels Regionaux (PNR) op agglomeratieniveau een belangrijke sturende/adviserende rol gekregen in de regionale gebiedsontwikkeling. In Lille is dat het bureau Espaces Naturels Regionaux (ENR). Dit integrale ruimtelijke beleid beoogt op (inter)gemeentelijk niveau bestaand en te ontwikkelen stedelijk gebied, landbouw en natuur onderling goed af te stemmen.

Lille Metropool is een sterk verstedelijkt gebied doorsneden door infrastructuur, maar is bezig zich aan haar grauwe (industriële) mijnbouwverleden te ontworstelen. Het historische centrum is grotendeels gerestaureerd en een tweede modern stadshart, gebouwd rond het TGV station, is gerealiseerd. Met de ontwikkeling van Euralille heeft Lille zichzelf internationaal op de kaart gezet.

De stad Lille is eigenlijk a-typisch voor Frankrijk, aangezien ze geen sterke traditie heeft in parkaanleg (Jardins à la Française). Het levendige Jardin Vauban, is een van de weinige klassieke parken en stamt uit de 19e eeuw. Het ontwerp stamt uit de tijd van Napoleon III en is in 1865 door Barillet-Deschamps, een befaamde tuinarchitect uit Parijs ontworpen met veel gevoel voor drama. Het is nog steeds een belangrijke trekpleister voor Lille. Daarnaast bestaan er grote structuren als het Cimetière de l'Est en het Bois de Boulogne. Een van de resultaten van de ambitie om het groen te verbeteren is het Parc Jean-Baptiste Lebas. Dit Park is gecreëerd op de plek van wat eens de Boulevard des Ecoles heette, een gebied dat was verworpen tot clandestiene parkeerplaats. Het is een ontwerp van West 8, een Nederlands landschapsarchitectenbureau, en is in 2004 gerealiseerd.

3.2 Sterke overheidssturing, vooral op metropoolniveau

In Frankrijk wordt groen in de stad gepland, gefinancierd en (grotendeels) uitgevoerd door de overheid. In tegenstelling tot Engeland spelen private partijen in de ruimtelijke ordening amper een rol.

De metropool Lille, Lille Metropole Communauté Urbaine (LMCU), krijgt steeds meer bevoegdheden ten koste van de steden. Eerder was de LMCU alleen als financier betrokken bij de ruimtelijke inrichting van de stad Lille. Momenteel worden de meeste beslissingen echter op metropoolniveau genomen: de LMCU beslist over de stedenbouw, (een deel van) de openbare ruimte en de bodem. De stad Lille heeft alleen nog bevoegdheden ten aanzien van drie aspecten van de openbare ruimte: de groenvoorziening, het straatmeubilair en de verlichting.

Het belangrijkste ruimtelijke plan op metropoolniveau is het Plan Local d'Urbanisme (PLU). Dit plan is het resultaat van het bijeenvoegen van de lokale plannen - les Plans d'Occupation des sols (POS) - van de 87 gemeentes in Lille Metropool in 2004. Het PLU is een juridisch bindend plan. Het is strikter dan het oude POS, waardoor er minder interpretatievrijheid is dan voorheen voor de gemeente (de burgemeester) bij bijvoorbeeld bouwaanvragen. Naast de verantwoordelijkheid voor het PLU is de CUML ook bevoegd om projecten op te starten (maître d'ouvrage) en om projecten uit te voeren (maître d'oeuvre). Recent heeft de CUML bijvoorbeeld een belangrijke rol gespeeld bij het realiseren van Parc Jean Bapstist Lebas. De stad Lille heeft de dienst 'Maitrise d'ouvrage Espaces Publics' en de dienst 'Parcs et Jardins'. Deze laatste dienst maakt plannen (maître d'ouvrage), voert groenprojecten uit (maître d'oeuvre) en zorgt voor het onderhoud. Het belangrijkste plan van deze dienst is 'Le plan vert de Lille'. Dit plan is niet juridisch bindend maar richtinggevend. Het bestaat uit suggesties voor een 17-tal bestaande groenstructuren in de stad om kwaliteiten te versterken dan wel te creëren.

De twee stadsdiensten werken naar eigen zeggen veel en goed samen. De verdeling van bevoegdheden tussen de stad en de CUML geeft in de praktijk echter nogal eens afstemmingsproblemen. De verwachting is dat in de toekomst de stad helemaal geen bevoegdheden meer heeft en alles op metropoolniveau wordt bepaald én uitgevoerd.

3.3 Decentralisatie?

Tegelijkertijd met deze opschaling van bevoegdheden naar het niveau van de metropool is decentralisatie van bevoegdheden een trend in Frankrijk. Dit betekent minder rijk en regio, en meer bevoegdheden op metropoolniveau. Er zijn nu slechts vijf Communautés Urbains (CU's), het doel is dat dat er meer worden. Er worden echter vraagtekens gezet bij de in gang gezette decentralisatie. In een interview werd opgemerkt dat je je kunt afvragen in hoeverre de staat ook echt de controle wil loslaten. "The state keeps an eye on everything that is done". Bijvoorbeeld door de prefect of door andere lokale vertegenwoordigers van de staat in regionale of lokale organisaties.

Van oudsher is Frankrijk een land met een sterke nationale overheid; het land wordt zeer centraal (vanuit Parijs) bestuurd. Frankrijk wordt over het algemeen beschouwd als een land dat 'top down' georganiseerd is. Uit onderzoek van Hofstede (2001) blijkt ook dat de Franse cultuur een relatief grote machtsafstand kent. Is momenteel de centralistische manier van besturen en de hiërarchische organisatie van de samenleving in het algemeen aan het veranderen of lijkt dat maar zo?

3.4 Primaat bij de politiek

In Frankrijk bepalen vooral politici de totstandkoming van het overheidsbeleid (Peeters, 2003). Ambtenaren zijn vooral uitvoerders en hebben een controlerende taak. In Nederland hebben ambtenaren meer invloed op het beleidsvormings- en besluitvormingsproces. Ambtenaren in Nederland worden ook wel de vierde macht genoemd.

Verder staan lokale politici vaak dicht bij de burgers, zeker in kleinere gemeenten. Er bestaat een vrij informele relatie tussen burgers en politici. Het gevaar hiervan is het zogenoemde clientelisme (ofwel vriendjespolitiek). Burgers doen vaker een beroep op politici, vooral op de burgemeester (die 'direct' gekozen wordt en uiteraard graag herkozen wil worden). Burgers zien een politicus vooral in de rol van dienstverlener die zij persoonlijk kunnen aanspreken (van Vught, 1994, in Peeters, 2003). In Nederland is de verhouding tussen burgers en politici veel afstandelijker en zakelijker.

3.5 Waardering voor charismatisch leiderschap, prestige en traditie

Politici hebben relatief veel macht en aanzien in Frankrijk. Op gemeentelijk niveau is dat vooral de burgemeester, die direct wordt gekozen. In Frankrijk is er geen duaal systeem. De burgemeester is de voorzitter van de raad en heeft een aantal 'adjoints' (wethouders) onder zich die in zijn/haar naam beslissingen nemen en vergunningaanvragen beoordelen. In de Franse politiek gaat het ook meer om personen. Charismatische bestuurders worden gewaardeerd. De huidige burgemeester van Lille, Martine Aubrey, en de President van Lille Metropool, Pierre Mauroy, zijn zulke figuren. In feite is de realisering van het grootse en succesvolle project Euralille grotendeels aan de persoonlijke inzet en autoriteit van Pierre Mauroy te danken. Er is in Frankrijk meer waardering en ruimte voor leiderschap, waardoor bestuurders makkelijker en vlotter beslissingen kunnen nemen.

Bestuurders lijken het ook belangrijk te vinden om een prestigieus project op hun naam te schrijven, om iets van belang achter te laten of historie te schrijven. Frankrijk staat sowieso bekend om het belang dat van oudsher gehecht wordt aan prestigieuze, grootse en imposante (overheids)projecten. De Franse uitdrukking 'la tête gondole' zou hier van toepassing kunnen zijn. Die verwijst naar het verschijnsel dat – met name in supermarkten – op bewuste plekken flink wordt uitgekapt om mensen te verleiden.

Ook wordt veel belang gehecht aan het historische Frankrijk. Zo veel zelfs dat Franse filosofen en andere denkers de laatste tijd verzuchten dat Frankrijk is veranderd in een enorm museum en dat de hang naar het verleden gewenste hervormingen in de Franse samenleving in de weg staat (M-magazine, 2006).

3.6 Risico's vermijden én boven het maaiveld uit durven steken

Gezien de ogenschijnlijke behoefte van bestuurders om historie te schrijven, zou je de Fransen niet willen typeren als risicomijdend. Zo streeft bijvoorbeeld de huidige burgemeester van Parijs, Bertrand Delanoë, zijn idealen na met een innovatief openbaar vervoer project, ondanks alle tegenwerking en het ontbreken van draagvlak. Toch komt uit onderzoek (Hofstede 2001) naar voren dat de Franse samenleving relatief risicomijdend is georganiseerd. Er zijn dan ook

veel voorbeelden te vinden die het vermijden van risico's illustreren: de overheid heeft een duidelijk sturende rol, er wordt weinig aan de markt overgelaten, organisaties functioneren op basis van hiërarchische verhoudingen en oplossingen voor problemen worden veelal gezocht in regels en wetten. In Lille bleek de gemeente bovendien niet met de uitvoering van een project te beginnen zonder de zekerheid dat de begroting rond is. Het is dus opvallend dat bestuurders (mensen met macht) in Frankrijk hun nek durven uit te steken en leiderschap durven te tonen.

3.7 Bureaucratisch

Frankrijk kent een hoge mate van bureaucratie. Door alle regels en procedures is het lastig om als burger of ondernemer op korte termijn iets gerealiseerd te krijgen (NRC, Nederlanders doen in Franse ogen te direct zaken, zijn bot en niet erudiet, 14 juli 2006). Dat heeft te maken met de al eerder genoemde behoefte aan zekerheid, waardoor de overheid vaak de voorkeur geeft aan het opstellen van regels en wetten om ontwikkelingen te sturen. Een voorbeeld dat genoemd werd is de keuze van de Franse overheid om de toenemende verstedelijking langs de wegen te reguleren met een wet.

De Franse samenleving wordt wel gekenmerkt als een plattelandssamenleving (rural a la coeur). Wat zich ondermeer uit in een sterke verbondenheid met de eigen 'commune'. Tot voorkort was het zo dat procedures aanmerkelijk konden worden bekort als je goede contacten had met de juiste personen (cultuur van vriendjespolitiek). Met de overgang van het POS (vrijer ruimer interpreteerbaar) naar het PLU (gedetailleerder en sterker dichtgetimmerd) is die ruimte voor beïnvloeden van de plannen door de maire (burgermeester) moeilijker geworden. Grote veranderingen (met een ruimtebeslag van meer dan 5%) leiden onherroepelijk tot bijstelling van heel het PLU, een omvangrijk en tijdsrovend traject.

3.8 Weinig openheid en participatie

Op de gemeentelijke website is heel weinig informatie te vinden over het beleid, de plannen en de ambtelijke en bestuurlijke organisatie. Op de site van Lille Metropool zijn wel plannen als het PLU te downloaden. Er is verder weinig participatie en betrokkenheid van burgers bij de planvorming. Hoewel momenteel wel wordt geprobeerd burgers te betrekken bij 'le Grand projet de rénovation'; volgens burgemeester Martine Aubrey "un projet pour les Lillois et réalisé avec les Lillois". Toch moet volgens critici nog blijken of dit ook echt om meer gaat dan alleen het informeren van burgers.

3.9 Gevolgen voor groen

- Traditioneel zijn er in Franse steden en dorpen veel 'Jardins à la Française'. Formele, pompeuze parken met standaardelementen als de fontein, de bloembedden (die het hele jaar door bloeien!), de geometrische vormen, keurige grasvelden etc. Versaille is voor deze parken de inspiratiebron. Aangezien Lille geen groentraditie heeft, heeft het relatief weinig van zulke parken. Met de ambities van Lille om zich te ontworstelen aan het industriële en grauwe imago ontwikkelt de stad juist eigentijdse parken. Voorbeelden daarvan zijn Parc Mosaïc, Parc Matisse (in Euralille) en Parc Jean Bapstiste Lebas. Het bijzondere ontwerp van Parc Mosaïc moet de culturele en etnische diversiteit van Lille weerspiegelen. De stad staat bekend om de vele verschillende nationaliteiten die het herbergt. Om dat te benadrukken

zijn er zeven culturele tuinen in het park aangelegd, zoals de Aziatische tuin, de Oost-Afrikaanse en de Centraal-Europese tuin. Parc Matisse is als groene long van het ultramoderne TGV station in Euralille ontwikkeld. Ook Parc Jean Baptiste Lebas is een modern park midden in de stad.

- In Frankrijk lijkt soms het onmogelijke mogelijk. Er worden grootse parken midden in de stad gecreëerd. Dit gebeurt met een opvallend gevoel voor schoonheid. Het zijn ambitieuze ontwerpen van vooraanstaande ontwerpers. Een park is daadwerkelijk een statussymbool. Parc Matisse bijvoorbeeld (bij de entree van het TGV station in Euralille) is 8 hectare groen in een groot en duur commercieel complex (met kantoren, winkels, een stadion, museum etc.). Ook Parc Jean Baptiste Lebas is een dergelijk voorbeeld. Hier is op een plek midden in het centrum, die was verworden tot een clandestiene parkeerplaats voor 1000 auto's, een park gerealiseerd (waarbij 800 van de 1000 parkeerplaatsen zijn verdwenen). De vraag is echter of de parken (modern en à la Française) goed aansluiting vinden bij de wensen van de beoogde gebruikers. Een conceptueel (modern) park als het park Jean Baptiste Lebas is (nog) niet echt van de bewoners. Het immense rode hek, de kale grasvelden, de banken waar je eigenlijk niet op kan zitten en de asfaltpaden nodigen nog niet erg uit tot een middag zonnen.

4 De planning en realisatie van groen in Utrecht

4.1 Typisch & a-typisch

Utrecht is een voorbeeld van een stad die in de laatste decennia een veel meer gebiedsgerichte en vraaggerichte benadering van planning en uitvoering van groen in de stad is gaan hanteren. Daarmee is de stad illustratief voor een veranderingsproces dat momenteel gaande is in de planning en realisatie van groen in Nederlandse steden. Een veranderingsproces dat lijkt op de Engelse benadering, die wordt gekenmerkt als 'development led' (ontwikkelingsgericht). De stad heeft een relatief laag 'groengetal', maar heeft door haar unieke landschappelijke ligging veel hoogwaardig, goed bereikbaar en toegankelijk groen in de directe omgeving.

Over Utrecht en haar groene ruimte

Utrecht is met haar 283.685 inwoners de 4^e stad van Nederland en maakt onderdeel uit van de Deltametropool Randstad (7.1 miljoen inwoners). De stad ligt in het midden van Nederland en zal als de verwachte groei doorgaat in 2015 340.000 inwoners tellen. De stad heeft op dit moment een dichtheid van 2944 inwoners per m². Met 49.7 m² publiek groen per huishouden zit de stad 25.3 m² onder het landelijke streefgemiddelde.

De stad wordt begrensd door drie Nationale Landschappen: de Nieuwe Hollandse Waterlinie, het Groene Hart en het Rivierengebied en wordt in het noorden begrensd door de bosrijke Utrechtse Heuvelrug. De oude groenstructuren van de stad worden gevormd door restanten van oude landgoederen en de singels. De zeventiende-eeuwse Maliebaan was Utrechts eerste wandelpark. In de negentiende eeuw ontstonden de plantsoenen langs de singels. In 1888 werd het Wilhelminapark ingericht. Het Wilhelminapark is een voorbeeld van een stadsuitbreiding door de aankoop van buitenplaatsen. De reservering van toekomstig bouwterrein was de belangrijkste reden voor aankoop. Het aanwezige groen vormde een prima uitgangspunt voor het realiseren van openbare parken, iets waar een grote behoefte aan bestond. In tegenstelling tot de geschonken landgoederen zijn de aangekochte buitenplaatsen in Utrecht op kleine stukken na volgebouwd.

Het Griftpark en het Leidsche Rijn park zijn voorbeelden van nieuwe parkstructuren. Het Griftpark, opgeleverd in 1999, is een voorbeeld van het saneren van een oud bedrijventerrein en stortplaats tot een nieuwe groenstructuur. Parken met een schaal en omvang als deze (of groter) worden nu vooral buiten de oude stad in de nieuwe uitlegwijken gerealiseerd. Het Leidsche Rijn park is daar een goed voorbeeld van.

4.2 Decentrale plannen, financiële sturing rijk

In het Nederlandse planningstelsel hebben lokale overheden relatief veel macht en bevoegdheden, wat tot uiting komt in het juridisch bindende bestemmingsplan. Met de op handen zijnde nieuwe wet op de ruimtelijke ordening en de ambities uit de Nota Ruimte wordt dit nog verder versterkt. Utrecht stuurt groen in de stad met name aan de hand van het (niet bindende) Groenstructuurplan (GSP). Momenteel vindt de besluitvorming plaats ten aanzien van een nieuw Groenstructuurplan dat het plan uit 1990 vervangt. Een Groenstructuurplan is een globaal plan en gericht op de klassieke sectoren recreatie en natuur. Er wordt van 'binnen naar buiten' gewerkt, waarbij rood bepalend is voor de ontwikkeling van groen. Een andere manier van plannen (waarbij het groen zelf het uitgangspunt is) zou meer risico voor het gemeentebestuur inhouden.

Het rijk stuurt vooral met financiële middelen in het kader van het Grote Stedenbeleid. Voor de periode 2005-2009 is er voor de 31 grote steden per jaar 4,5 miljoen euro beschikbaar voor fysieke ingrepen ten aanzien van groen in de stad (ISV2 middelen). In dit kader is er het Groen In en Om de Stad programma van het ministerie van LNV om samen met de 31 grote steden groen hoger op de politieke agenda te krijgen. Hiervoor heeft het ministerie van LNV o.a. in 2006 samen met het ministerie van VROM en de 31 grote steden een intentieverklaring ondertekend voor meer inzet en meer samenwerking.

4.3 Participatie

De Nederlandse planningscultuur staat bij buitenlanders vooral bekend om (het succes van) de participatie van bewoners en non-gouvernementele organisaties in de planvorming. Een voorbeeld in Utrecht is de Stichting Vrienden van het Leidsche Rijn Park die bestaat uit bewoners die meedenken over de ontwikkeling van het park. Een ander voorbeeld is het Natuur en Milieuplatform Leidsche Rijn dat zeswekelijks gesprekken met bewoners organiseert.

Utrecht heeft ook veel lokale partijen die zich proactief inzetten voor groen middels zelfbeheer. In Lunetten bijvoorbeeld hebben bewoners het initiatief genomen om het bestaande groen in de wijk te gaan beheren. De Bikkershof is een oud industrieterrein dat door bewoners is omgevormd tot een openbare tuin. Het zelfbeheer leidt tot aansprekende fysieke en sociale verbetering van buurten. In Utrecht Overvecht zijn de bruikleentuinen daar een mooi voorbeeld van. De gemeente Utrecht heeft voor dergelijke initiatieven van zelfbeheer speciale budgetten (bijvoorbeeld het 'recht op initiatief' budget). Deze zelfbeheerprojecten zijn geïnspireerd op 'doorstep greenspaces' (voordeurgroen), een concept uit Sheffield.

4.4 Wel waardering voor groen, zolang het maar niets kost

In het recente advies Recht op groen van de RLG wordt gesteld dat de Nederlandse steden dichtslibben (Publicatie RLG 05/6, juni 2005). In een interview met Trouw (Groen moet er zijn, maar liever ergens anders, Wybo Algra, Trouw, 8 juni 2006) geeft Mark van Twist, hoogleraar publiek-private samenwerking in Nijmegen en lid van de Raad voor het Landelijk Gebied, aan geschrokken te zijn van de geringe ruimte voor groen. „Politiek is woningbouw gewoon 'heter'. Voor wethouders is stedelijke ontwikkeling een zware portefeuille. Groen is iets dat je erbij doet.

In Utrecht (en ook in andere steden) wordt openbaar groen voornamelijk beschouwd als ruimtegebruik dat geen of onvoldoende verdiencapaciteit heeft. Exemplarisch is het plan Verdienend vermogen van de gemeente Utrecht uit 2004, waarin 12 groene locaties in de stad werden aangewezen om te bebouwen zodat in 15 jaar tijd 50 miljoen euro kon worden verdiend. Door de vele protestacties van bewoners ('Geen groen voor poen!') is dit plan grotendeels weer van de baan. Bovendien struikelen mooie groenplannen meestal over de zogenaamde 'beheertoets'. Dat betekent dat er onvoldoende beheercapaciteit (geld) is voor het onderhoud van parken. In de praktijk leidt dit vaak tot versobering van groenplannen of wordt er toch nog gebouwd om de begroting rond te krijgen.

Toch staat groen in stad de laatste jaren, onder meer door het GIOS offensief, steeds hoger op de politieke agenda. Groen mag dan geen directe verdiencapaciteit hebben, het wordt wel steeds meer gezien als kruiwagen om andere beleidsdoelen als gezondheid, leefbaarheid, sociale cohesie, veiligheid, etc. te realiseren.

4.5 Veel regels en bureaucratie

Met name door Nederlanders wordt het planningsysteem gekenmerkt als zeer gereguleerd en bureaucratisch. Alles wordt tot op detail geregeld. Om iets voor elkaar te krijgen, moet je eerst door een oerwoud aan regels, procedures en bezwaren. Dat werkt demotiverend voor ambtenaren en bestuurders om daadkrachtig verantwoordelijkheid en beslissingen te nemen. Bovendien wordt de hoge bestuurlijke dichtheid, het aantal bestuurslagen, als een probleem ervaren. De bestuurslagen houden elkaar in de houdgreep met plannen en visies omwille van het creëren van draagvlak en het delen van verantwoordelijkheid.

4.6 Polderen

Een ander veel genoemd kenmerk van de Nederlandse planningscultuur is het streven naar consensus en draagvlak bij zo veel mogelijk betrokken partijen door middel van overleg. Het voordeel is dat mensen zich gehoord en betrokken voelen en dat zo veel mogelijk rekening wordt gehouden met verschillende belangen. Het nadeel is dat een planproces heel lang duurt (stroperig is) en dat mensen zich niet meer verantwoordelijk voelen voor het uiteindelijk genomen besluit (meestal een compromis). Daar komt bij dat bestuurders in Nederland risicomijdend zijn. Binnen de Nederlandse cultuur wordt het niet gewaardeerd als je met je kop boven het maaiveld uitsteekt.

Het poldermodel is een typering voor de Nederlandse omgangsvormen op straat en in de politiek. Door middel van overleg wordt gestreefd naar consensus. Vaak wordt kort door de bocht de strijd tegen het water genoemd als oorzaak voor deze vorm van samenwerking. Maar heel wezenlijk is bovendien de permanente confrontatie van (zeer) uiteenlopende standpunten, die door een maximaal aantal betrokkenen naar voren gebracht (kunnen) worden. (...) Daarbij toont men zoveel mogelijk respect voor de andersdenkenden door hen uitvoerig aan bod te laten komen en op voorhand te accepteren dat zij zeker niet zomaar of zonder meer over de brug te halen zijn. Maar tegelijkertijd laat men zich leiden door de pragmatiek van het dagelijkse leven, dat om zakelijke beslissingen vraagt waarmee iedereen kan leven. Daartoe zoeken de betrokkenen zo efficiënt mogelijk naar handzame draagvlakken gebaseerd op gemeenschappelijkheden in de aangedragen standpunten en de overtuigingskracht van de aangevoerde argumenten over en weer. Een dergelijke besluitvorming heeft als groot voordeel dat velen zich betrokken voelen. (...) Natuurlijk moet men voor deze eeuwenlang getrainde besluitvormingstechniek ook een tol betalen. Zo is en blijkt de verantwoordelijkheid een probleem doordat het uiteindelijk gevallen besluit meestal geen duidelijke ouders heeft. (...) Het wezen van het poldermodel bestaat dus uit de eigensinnige combinatie van conflictmodel en consensusbereidheid.

Waar komt het poldermodel eigenlijk vandaan? In steekwoorden...

Middeleeuwen: Geen hiërarchische verhoudingen door de 'waterige conditie' van het land. Strijd tegen het water leidt tot gelijkheid en gedwongen samenwerking. Handel (transitohandel) is de kurk van het bestaan, de grond levert te weinig op om van te leven. Democratisme, egalitarisme, (...) onderlinge solidariteit en de confrontatie van concurrerende belangen. Dat vraagt permanent om discussie, debat en pragmatische besluitvorming. Pragmatische tolerantie... praktisch samenwerkingsverband van commercieel opererende stadstaatjes.... Dergelijke training in confrontaties en samenwerking op een klein oppervlak werkte de noodzakelijke verdraagzaamheid in de hand. Inschikkelijkheid vanwege handelsbelangen...vereist creatief opereren om bruggen te slaan, begrip te tonen, je te verplaatsen in de motiveringen van anderen en vooral draagvlakken te creëren voor het uiteindelijke scheppen van het nodige vertrouwen om transacties te doen slagen. Gedogen...

Uit: Pleij, H. (2005). Erasmus en het poldermodel, Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.

4.7 Cultuurverandering?

Meer gebieds- en vraaggericht

In Utrecht lijkt de laatste tijd een verandering plaats te vinden in de manier waarop groen in de stad wordt gepland. De planvorming wordt steeds meer gebieds- en vraaggericht. Utrecht doet dit bijvoorbeeld door op buurniveau samen te werken met lokale partijen en koppelingen te maken met andere ontwikkelingen in de buurt. Utrecht investeert bijvoorbeeld alleen (of bij voorkeur?) in groen op plekken (buurten/gebieden) waar al andere investeringen gaande zijn. Verder faciliteert de stad burgerinitiatief in het groenbeheer.

Integraler en meer uitvoeringsgericht

Het nieuwe Groenstructuurplan (dat in 2007 uitkomt) is integraler dan het oude, omdat naast natuur en recreatie veel aandacht wordt geschonken aan cultuurhistorische waarden. Het nieuwe plan is bovendien meer een programma dan een visie, waaraan financiering is gekoppeld. Het houdt meer rekening met de uitvoering, het gebruik en het beheer van het geplande groen. Het nieuwe Groenstructuurplan is daarmee realistischer, beter uitvoerbaar en slagvaardiger.

In de praktijk van het Utrechtse groenbeleid is de integraliteit nog verder doorgevoerd. Het groenbeleid wordt in toenemende mate gekoppeld aan andere politieke en maatschappelijke relevante thema's, zoals het sociale programma, gezondheid en het beheer van de openbare ruimte. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de Verbredingsagenda van Utrecht, die als uitgangspunt heeft dat meerdere beleidsdoelen op verschillende terreinen kunnen worden gerealiseerd door het verbeteren van het groen in de stad. Deze manier van denken is een trend in de meeste grote Nederlandse steden (de zogenaamde G31).

Liberaler

De trend is dat de planvorming liberaler wordt en dus meer ontwikkelingsgericht, waarmee er meer ruimte komt voor private partijen. Planning en realisatie van groen gaat daarnaast steeds meer meeliften met andere stedelijke (rode) ontwikkelingen. Het groen wordt dan gefinancierd uit de grondexploitatie. Een voorbeeld is het Leidsche Rijn park dat wordt gefinancierd door het bouwen van villa's in de rand van het park (rood voor groen). Daarnaast werkt de gemeente Utrecht ook steeds vaker samen met private partijen als woningbouwcorporaties.

Verder wil Utrecht burgerinitiatief meer gaan faciliteren: zorgen dat in plaats van zorgen voor. De gemeente is steeds actiever in het gebruiken van particuliere inzet en in het koppelen van particuliere en algemene belangen. Een voorbeeld hiervan zijn groenbeheercontracten met bewoners in Utrecht Overvecht.

4.8 Gevolgen voor groen

- In het nieuwe Groenstructuurplan zet de stad Utrecht niet in op het ontwikkelen van nieuw groen in de stad. Wel wordt strategisch groen buiten de stad beter ontsloten en opgewaardeerd (Bron: Meerjaren Ontwikkelingsplan Utrecht, in het kader van het grotestedenbeleid). Aangezien hiervoor (gedeeltelijk) geld is gereserveerd, is de kans aanwezig dat het ook gerealiseerd gaat worden.
- In het geval van nieuwbouw of herstructurering geldt dat binnen de stad compact wordt gebouwd met beperkte ruimte voor groen. Nieuwe vormen van groen wonen vinden vooral plaats in de uitleggebieden als Leidsche Rijn.

- Door het gebieds- en vraaggerichte groenbeleid sluit het groen in buurten beter aan bij de wensen van bewoners en de omstandigheden in de buurt.
- Bestaand groen in de stad zal beter worden onderhouden als het zelfbeheer ook op de langere duur succesvol blijkt te zijn.
- Doordat meer gebruik wordt gemaakt van particuliere inzet en private financiering zal groen in steden een steviger basis krijgen. Meer draagvlak.
- Groen in de stad wordt in Utrecht voornamelijk gezien als ruimtegebruik waar niet aan verdiend kan worden en waar als bestuurder niet mee gescoord kan worden.
- Doordat er in Nederland een consensuscultuur is en het niet erg gewaardeerd wordt als iemand zijn hoofd boven het maaiveld uitsteekt, zal een bestuurder niet zo gauw zijn vingers willen branden aan een groot/prestigieus groenproject in de stad (want risicovol!).
- In principe volgt de ontwikkeling van groen uit de ontwikkeling van rood. Maar het lijkt erop dat groen en rood in de toekomst steeds meer gezamenlijk worden gepland. Waardoor groen wellicht minder een restpost zal zijn dan nu vaak het geval is.
- Groen wordt meer en meer gekoppeld aan andere beleidsdoelen en maatschappelijke belangen, zoals sociale integratie en gezondheid. Dat leidt tot meer draagvlak en meer mogelijkheden voor de financiering van groen.

5 Wat kunnen we van deze vergelijking leren?

5.1 Vergelijkbare problemen, verschillende aanpakken

De drie onderzochte steden hebben met min of meer vergelijkbare problemen te maken. Problemen als ruimtedruk, hoge grondprijzen, geen prioriteit voor groen bij ruimtelijke afwegingen en te weinig geld voor groen zijn in Lille en Sheffield ook aan de orde van de dag. Er zijn echter duidelijke verschillen te zien in de manier waarop met deze problemen wordt omgegaan en in de manier waarop de steden plannen, besturen, beslissen, samenwerken en communiceren ten aanzien van groen.

Deze studie veronderstelt niet dat we dingen uit een andere planningscultuur 1 op 1 kunnen kopiëren naar onze eigen planningspraktijk. Het is moeilijk, zo niet onmogelijk, om op stel en sprong dingen heel anders te gaan doen dan gebruikelijk. Cultuur, waar een manier van plannen onderdeel van is, komt voort uit een context en is over het algemeen een traag proces van generatie op generatie. Een andere cultuur kan wel een goede spiegel zijn. Inzicht in een andere manier van benaderen en aanpakken van problemen kan het inzicht in onze eigen sterke en zwakke punten en in onze waarden vergroten. Zo wordt het mogelijk om vanuit de eigen kracht te bekijken of (varianten van) bepaalde elementen uit andere culturen zouden kunnen helpen om de planning en realisatie van groen in Nederlandse steden te verbeteren.

5.2 Nederland in de spiegel bezien

5.2.1 Participatie

Door in de spiegel te kijken zien we dat in de Nederlandse planning (net als in de Engelse) een grote rol is weggelegd voor de participatie van bewoners en maatschappelijke organisaties. Dat heeft waarschijnlijk deels te maken met het niet zo hiërarchisch ingesteld zijn van beide culturen. In tegenstelling tot de Franse cultuur, waar de overheid veel sterker de regie heeft en waar participatie van burgers in het planproces niet gebruikelijk is. Het participatieve element in onze planningscultuur is een sterk punt. Nederland wordt er vaak om geroemd. Participatie impliceert betrokkenheid en een goede afstemming van groenvoorzieningen op de wensen van bewoners.

De gerichtheid van de overheid op de participatie van burgers en private partijen, is in Sheffield groter dan in Utrecht, omdat de noodzaak tot samenwerken er hoger is. De beperkte financiële middelen die de stad heeft kunnen alleen worden aangevuld door externe financiering te zoeken voor het gewenste beleid. Maar de Engelse overheid doet in het algemeen veel moeite om de burger te bereiken en te betrekken. Dit zie je ook terug in de wijze waarop de website van de gemeente Sheffield is opgezet. Helderheid, toegankelijkheid en bereikbaarheid staan voorop. Elk onderwerp heeft een contactpersoon, die met naam en toenaam staat vermeld.

5.2.2 Consensus

Door de vergelijkende studie wordt het beeld bevestigd dat Nederland een land van overleg is. De historische gezamenlijke strijd tegen het water en het zoveel mogelijk rekening houden met

alle belangen vanuit een pragmatische handelsgeest, zou een sterke rol hebben gespeeld in de vorming van de Nederlandse planningscultuur. In Engeland is ook sprake van een hoge mate van samenwerking tussen publieke en private partijen, maar is het streven naar consensus minder sterk aanwezig. In Frankrijk is consensus tijdens het besluitvormingsproces niet belangrijk en is het duidelijk waar het mandaat ligt om de knopen door te hakken. Daarbij hebben Franse bestuurders de neiging en de durf om leiderschap te tonen en prestigieuze projecten te realiseren. De Fransen zijn hierdoor slagvaardiger en de projecten zijn vaak indrukwekkend.. Het zoeken naar draagvlak en betrokkenheid in Nederland en Engeland leidt echter tot minder bezwaarlast en drukt daarmee de kosten. Het leidt wel tot langduriger plantrajecten, die als het tegengit weinig spectaculairs opleveren, omdat het vaak compromissen zijn.

5.2.3 Controle

In Nederland hebben we, in tegenstelling tot Engeland, minder vertrouwen in de zelfredzaamheid van de directe betrokkenen en meer moeite om maatwerk te leveren (om van geval tot geval de mogelijkheden en oplossingen te bepalen). Ondanks dat onze cultuur zich net als de Engelse kenmerkt door een lage onzekerheidsvermijding - in tegenstelling tot de Franse (zie kader Hofstede) - hebben we meer de neiging om alles van te voren te willen regelen en plannen. Deze neiging én het belang dat gehecht wordt aan overleg en consensus heeft misschien te maken met de wens om niemand voor het hoofd te stoten, omdat we het idee hebben dat we elkaar nodig hebben en dus conflicten willen vermijden. Komt dit voort uit onze pragmatische handelsgeest of vanwege de eeuwenoude gezamenlijke strijd tegen het water?⁷ Of past het bij het idee van gelijkheid, dat altijd sterk aanwezig is geweest in de Nederlandse politiek? Of is onze feminiene kijk op de samenleving een verklaring? Volgens Hofstede (2001) wordt in een feminiene samenleving de zorg voor zwakkere belangen en waardering voor andersdenkenden namelijk belangrijker gevonden dan het leveren van prestaties.

Kader met drie van de vier posities van Hofstede

Lage onzekerheidsvermijding			Hoge onzekerheidsvermijding
	Groot-Brittannie	Nederland	Frankrijk

Kleine machtsafstand			Grote machtsafstand
	Nederland	Frankrijk	
	Groot-Brittannie		

Masculien			Feminien
	Groot-Brittannie	Frankrijk	Nederland

⁷ Vuijsje, H. (200x), Erasmus en het poldermodel

5.2.4 Voorzichtig leiderschap

Vergeleken met de Franse planningscultuur is men binnen de Nederlandse planningscultuur zeer terughoudend in het tonen van leiderschap. Wij hechten veel waarde aan draagvlak voor een plan en willen graag gedeelde verantwoordelijkheid. Dit heeft uiteraard voordelen, maar het nadeel is dat er geen duidelijke trekker is, dat mensen op elkaar gaan zitten wachten of zelfs zich achter elkaar gaan verschuilen om maar niet alleen de verantwoordelijkheid te hoeven dragen. In de Franse planningscultuur is er wel acceptatie en waardering voor leiderschap. Dat maakt de Franse manier van plannen besluitvaardiger. Een burgemeester heeft bijvoorbeeld veel aanzien en macht en maakt daar ook gebruik van. In een Franse gemeente is het heel gewoon dat een bestuurder de verantwoordelijkheid voor een onderwerp of een project naar zich toetrekt en zijn naam en faam aan het slagen ervan verbindt. Zo is Euralille in belangrijke mate mogelijk geworden door de persoonlijke inzet van de charismatische Pierre Mauroy (President van Lille Metropool).

5.2.5 Liberaler

De manier van plannen in Nederland wordt steeds liberaler en lijkt daarmee meer op de Engelse manier van doen werken. Dat men in Engeland minder bezig is met het vinden van consensus komt wellicht door de marktgerichte insteek van de Engelse planningscultuur. Het lijkt erop dat een gemeente als Sheffield, ondanks het vele overleg met betrokken partijen, meer op uitvoering gericht is en meer ruimte laat aan private partijen zodat er makkelijker besluiten worden genomen en eerder tot uitvoering wordt overgegaan. De gemeente gebruikt haar ruimtelijke plan als afwegingskader bij de samenwerking en onderhandelingen met private partijen (de gemeente mag ook afwijken van het plan) en stelt voorwaarden door middel van richtlijnen. Deze bewegingsvrijheid van een gemeente wordt wel enigszins ingeperkt door de bindende planningsrichtlijnen van de nationale overheid. Er is vergeleken bij ons een grotere rol voor het geld en de kwaliteit van de uitvoering van de plannen is grotendeels afhankelijk van de kwaliteit van individuele ambtenaren.

5.3 Inspiratiepunten

Zoals we in Utrecht zagen, lijkt de Nederlandse planningscultuur een verandering door te maken. Langzaamaan wordt die meer vraag- en gebiedsgericht, liberaler, integraler en meer uitvoeringsgericht. Dit zijn dingen waar Engeland meer ervaring mee heeft. Wat zijn aspecten van de Engelse planningscultuur waar we dieper op in zouden kunnen gaan om te zien of en hoe we ze ook in Nederland zouden kunnen toepassen?

5.3.1 Ontwikkelingsplanologie / onderhandelingsplanologie

De Engelse aanpak biedt aanknopingspunten om samenwerking en onderhandeling tussen gemeente en private partijen te versterken. Het Engelse planningsstelsel is development-led, wat wil zeggen dat de realisering van het overheidsbeleid voor een groot deel afhankelijk is van wat private partijen ondernemen. Een lokaal ruimtelijk plan is in Engeland een kader waarvan een gemeente kan afwijken, mits goed gemotiveerd. Supplementary Planning Guidances opgesteld door de gemeente zelf en de Planning Inspector (die als adviseur of arbiter door de nationale overheid is aangesteld) perken deze handelings- en beoordelingsruimte van gemeenten enigszins in. Bij bezwaar tegen een lokaal ontwikkelingsplan moet de gemeente een hoorzitting organiseren alwaar de Planning Inspector (als adviseur) de standpunten weegt en een bindend advies geeft. En bij weigering van een

vergunningaanvraag kan de aanvrager in beroep gaan en de Planning Inspector (als arbiter) vragen een hoorzitting te organiseren.

Bovendien stuurt de nationale overheid met bindende planningsrichtlijnen. Belangrijk voor de planning van groen is de 'Planning Policy Guidance 17: Open Space, Sport and Recreation'. Een nationale richtlijn is een erg concreet document dat bijvoorbeeld het opstellen van lokale normen voorschrijft of het houden van audits om de beleving bij de lokale bevolking van de kwaliteit van de groenvoorzieningen te peilen.

5.3.2 Quango's belangrijke rol bij stedelijk groen

In Engeland is een belangrijke rol in de planning, de uitvoering en het beheer van stedelijk groen weggelegd voor zogenaamde quango's. Deze landelijke quasi autonome niet gouvernementele organisaties (zoals Groundwork, English Nature, Sport England) worden gefinancierd door de nationale overheid en zetten zich op lokaal schaalniveau in voor het faciliteren van initiatieven en het ondersteunen van gemeenten.

Groundwork heeft lokale afdelingen, zoals Sheffield Groundwork, en is een belangrijke samenwerkingspartner voor gemeenten. Deze organisatie werkt samen met lokale groepen en bedrijven aan het verbeteren van de fysieke en sociale leefbaarheid in buurten door gezamenlijk verwaarloosde groengebieden aan te pakken. Ze spelen ook een grote rol op het gebied van de revitalisering van groen in the Brownfields (oude industriële complexen, etc.). Ze hebben mede zo veel invloed op het gebied van stedelijk groen omdat ze financiële middelen en veel draagvlak hebben.

Groundwork

"Our purpose is 'to build sustainable communities in areas of need through joint environmental action. Our vision is to develop practical and lasting partnerships that support the sustainable development of Sheffield's environment. We want Sheffield to be known as a greener city, with aspirations to be the Green Capital of England; a city with sustainable and successful neighbourhoods, well managed green space and thriving businesses."

Groundwork is oorspronkelijk door de nationale overheid (in 1981) op een regionale schaal opgericht ten behoeve van de 'regeneration of the fringe of the cities'. In enkele decennia zijn ze uitgegroeid tot een breed gedragen sterk lokaal georganiseerd netwerk van trusts. Ze krijgen jaarlijks nog 100 miljoen pond nationale steun. Ze gebruiken dit geld om hun positie in allerhande initiatieven veilig te stellen en om additioneel aan fondswerving te doen. Dit geeft ze ook de ruimte zelf projecten op te starten en te financieren.

5.3.3 Private financiering

In Engeland is er, sinds de bezuinigingen van Thatcher op lokale budgetten voor groen, noodgedwongen steeds meer aandacht gekomen voor private financiering van groen. Gemeenten zoeken proactief geld in de markt. Sheffield heeft bijvoorbeeld een Strategy for external funding geformuleerd.

Gemeenten kunnen sinds de Town and Country Planning Act van 1990 (section 106) in onderhandeling met ontwikkelaars. In ruil voor gunning van een werk kunnen ze een bijdrage vragen voor de realisatie van lokale faciliteiten als parken, speeltuinen en infrastructurele zaken.

Een ander voorbeeld is het groenfonds. Groundwork heeft voor Sheffield bijvoorbeeld een Green Bond (Groen Fonds) opgericht waarin individuen, bedrijven en de overheid geld deponeren. Eén van de drie doelen is om Sheffield's groenvoorzieningen te verbeteren. Het

fonds ondersteunt initiatieven en activiteiten die mensen sterker betreft bij deze groenvoorzieningen. Voor elke pond die door particulieren of bedrijven wordt ingelegd, krijgt het fonds 0,28 cent extra via de 'Inland Revenue' (ingezetenbelasting).

5.3.4 Competitieve instelling / mentaliteit

Een opvallend aspect van de Engelse planningscultuur en dat interessant zou kunnen zijn voor Nederland, is het bench marking systeem..Het systeem van Green Flags zegt iets over de hoeveelheid en kwaliteit van groengebieden (parken) in steden. Het systeem van Sterren van good performance zegt iets over het functioneren van lokale overheden. Aan beide bench marking systemen zijn ook daadwerkelijk financiële prikkels verbonden. Hiermee wordt groen iets om als stad mee te kunnen scoren en kan groen hoger op de politieke agenda komen te staan.

Relativering

Het is belangrijk om te beseffen dat de Engelse context natuurlijk anders is dan de onze. Zo denken wij in Nederland bij private partijen al gauw aan projectontwikkelaars die alleen maar willen verdienen. Zij hebben het geld en vaak ook gronden om ruimtelijke projecten uit te voeren en dus een sterke onderhandelingspositie. Wat betreft groen hebben in Engeland ook andere private partijen een vinger in de pap. De vele vrijwilligersgroepen halen door sponsoring zeer veel geld op (bv. Vrienden van Norfolk Park, Vrienden van Botanical Gardens) en maatschappelijke organisaties als Sheffield Wildlife Trust hebben veel status en financiële ondersteuning van burgers, ondernemers en niet te vergeten de Lottery. De basis voor dit is dat de waardering en betrokkenheid voor groen bij een groot deel van de bevolking hoog is. In Engeland lijkt de waardering voor groen meer ingebakken in de cultuur dan bij ons (voorbeelden hiervan zijn de Engelse voorliefde voor tuinieren, het platteland, natuurprogramma's op televisie en de vele vrijwilligersorganisaties die zich inzetten voor groen).

Zijn er ook aspecten van de Franse planningscultuur waar we iets van zouden kunnen leren? We noemen de volgende voorbeelden van inspiratiepunten uit de Franse planningscultuur.

5.3.5 De 15% regeling

Met de nog experimentele 15% regeling wil de Parijse overheid een systeem ontwikkelen dat moet bewerkstelligen dat standaard 15% van de oppervlakte van een bouwproject groenvoorziening is (horizontaal of verticaal). Dit doen ze door de introductie van een biotoopcoëfficiënt, gekoppeld aan stedelijke vernieuwings- en bouwprojecten en in het kader van de herziening van de ruimtelijke plannen voor de stad. Deze regeling is in het leven geroepen om de groenvoorziening in de sterkst verstedelijkte stadsdelen te verbeteren (Naar: Natuur in en om de stad in Parijs, de Biotoopcoëfficiënt als groen stimuleringsinstrument, naar APUR, Parijs 2005. J.F.Jonkhof, Wageningen UR, 07-2006).

De biotoopcoëfficiënt zal in het nieuw te ontwikkelen PLU (Plan Local d'Urbanisme) worden opgenomen, overigens in navolging van o.a. Berlijn. Het draagvlak voor een dergelijke benadering is te vinden in de toenemende behoefte van de stadsbewoner aan een betere relatie tussen leefwijze, natuurlijke kwaliteit van het leefmilieu en verbreding van het sociaal-cultureel perspectief van het stedelijk leven. Groen is daardoor meer dan een groennorm voor een groen oppervlak te midden van rode functies. De belangstelling gaat uit naar vergroening van de stedelijke ruimte op zichzelf, inclusief gebouwen, straten, pleinen en naar een meer integrale natuurlijke invulling van de groene ruimte in en om de stad. Het nieuwe natuur- en biotoop-concept sluit hierop aan: alle ruimte in de stad heeft in principe een eigen biotoopkwaliteit en staat voor een nieuwe beleving van natuur. Voor opdrachtgevers en bouwers is dit een relatief nieuwe visie: zij zijn gewend aan eeuwen lang bouwen met steen. Zij zullen zich zulke concepten als nieuwe grondstoffen en bouwmaterialen eigen moeten maken.

5.3.6 Regionale parken sturend voor ruimtelijke ontwikkelingen op metropoolniveau

In Frankrijk zijn, anders dan in de Nederlandse situatie, grote aaneengesloten stedelijke gebieden (bestuurlijk) aaneengesmeed. Deze metropolen worden gevormd door verschillende gemeenten. In het geval van Lille zijn dat er maar liefst 87. Met het Franse beleid van regionale parken (Parcs Naturels Regionaux) zijn grote groengebieden ook bestuurlijk onderdeel geworden van stedelijke weefsel op metropool niveau. Sinds 1967 hebben de Parc Naturels Regionaux (PNR) namelijk een belangrijke sturende rol in de regionale gebiedsontwikkeling. In Lille is dat het bureau Espaces Naturels Regionaux (ENR). Dit integrale ruimtelijke beleid beoogt op (inter)gemeentelijk niveau bestaand en te ontwikkelen stedelijk gebied, landbouw en natuur onderling goed af te stemmen.

5.3.7 Leiderschap (durf en daadkracht)

Een belangrijk verschil tussen de Franse en de Nederlandse cultuur lijkt de bereidheid bij bestuurders te zijn om risico's te lopen door verantwoordelijkheid te nemen. Franse bestuurders lijken meer durf te hebben om hun hoofd boven het maaiveld uit te steken. Verschil met de Nederlandse situatie is ook dat dit in Frankrijk zeer gewaardeerd wordt. Fransen zijn gevoeliger voor aanzien, status, onderscheiding en traditie.

Er is in Frankrijk meer waardering en ruimte voor leiderschap, waardoor bestuurders makkelijker en vlotter beslissingen kunnen nemen. Bestuurders lijken het ook belangrijk te vinden om een prestigieus project op hun naam te schrijven, om iets van belang achter te laten of historie te schrijven. Frankrijk staat sowieso bekend om het belang dat van oudsher gehecht wordt aan prestigieuze, grootse en imposante (overheids)projecten. In Nederland is er toch snel de 'doe maar gewoon, dan ben je al gek genoeg' mentaliteit.

In Nederland zou meer durf mogen zijn om voorinvesteringen te doen voor nieuw te ontwikkelen groen in de (verre) toekomst. In Parijs is het Parc du Sausset een mooi voorbeeld van zo'n voorinvestering. In de jaren '70 werd 200 hectare grond aangekocht door het Departement Seine-St Denis met het oog op de inrichting als park ten behoeve van verwachte stedelijke ontwikkeling in het Departement. Sinds de openstelling in '81 is het park en de omgeving in ontwikkeling gebleven. Inmiddels is het stedelijke programma grotendeels ingevuld (De Groene Metropool, werkbezoek van minister Veerman en bestuurders van de G30 aan Parijs en omgeving, april 2004). Een unieke kans zou liggen in de nu lopende discussie over de verdiepte A2 in Maastricht. Met de oplossing van verdieping of overkluizing wordt enerzijds het verkeersprobleem opgelost en krijgt de stad anderzijds een kans een groenstructuur te realiseren die zijn weerga niet kent (a la voorbeeld overkluizing infra Parijs met parkinvulling).

5.3.8 Gekozen burgemeester

Misschien dat juist een gekozen burgemeester, zoals in Frankrijk gebruikelijk, ruimte schept voor deze bestuurders om hun nek uit te steken. Een burgemeester die gekozen (en misschien herkozen!) wordt omdat hij zich profileert met groen kan veel meer betekenen voor dat onderwerp dan een burgemeester die veel minder zichtbaar is (zoals bij ons) omdat hij / zij een veel minder duidelijk mandaat van de kiezer heeft. Voor het realiseren van zaken blijft de burgemeester natuurlijk afhankelijk van de politieke verhoudingen in de raad. De vrijheid van de Franse burgermeester is met het invoeren van het PLU als opvolger van het POS behoorlijk ingeperkt. Daarmee is een einde aan de veelgehoorde vriendjespolitiek gekomen, wat op zich geen slechte zaak is.

Deel 2: Het methodisch kader

1 Internationale vergelijking

1.1 Inleiding

In deze notitie is beschreven op welke manier (volgens welk methodisch kader) we de culturele factor bij de planning en realisering van groen in een hoogstedelijke omgeving hebben geprobeerd te achterhalen.

Through an international comparison we aim to demonstrate the influence of cultural aspects on the planning and realization of public green spaces in high density city-areas. We also hope to learn from other cultures, so the Dutch situation can be better understood, and inspiring solutions for the often difficult way of organizing our public urban green space may be found.

We hebben daarom de (typische) wijze waarop in Engeland, Frankrijk en Nederland groen in de stad wordt gepland en gerealiseerd met elkaar vergeleken. We hebben niet de verschillen tussen de drie landen willen verklaren vanuit de drie culturen. Dit kan niet omdat zoveel andere factoren (die niet direct met cultuur te maken hebben, zoals geografische ligging, bodemgesteldheid, demografie) ook een rol spelen. We hebben wel een scala aan culturele factoren geduid die een rol spelen bij de planning en realisatie van groen (niet uitputtend), en hebben vervolgens gekeken naar de gevolgen daarvan voor het planproces en het fysiek aanwezige groen in de stad. De gevolgen van culturele aspecten zijn echter soms lastig te bepalen, omdat de omstandigheden en hardware structuur per stad verschillend zijn. De invloed van de software (cultuur) is daardoor moeilijk te bepalen.

1.2 Kanttekeningen ten aanzien van vergelijking & generalisering

Gekleurde bril

Het is onvermijdelijk dat onze manier van kijken en vragen (onze wijze van beoordelen) beïnvloed wordt door de gekleurde bril van het eigen waardesysteem. Dit eigen waardesysteem is zowel individueel als cultureel is bepaald. Door anderen (geïnterviewden) te laten reflecteren op onze bevindingen en hypothesen en door ze uit te dagen (aspecten van) het Nederlandse planningssysteem te beschrijven is getracht de gekleurde bril zoveel mogelijk te corrigeren.

Stereotypering

Stereotypen komen niet zomaar uit de lucht vallen. Enerzijds is er de opgave te waken voor een resultaat dat niet verder komt dan een stereotypering van de onderzochte landen. Anderzijds is er ook de opgave bestaande stereotypen te nuanceren.

Etnocentrisme

Het gras is groener aan de overkant (zoals ook de titel van de RPB studie) is vaak een legitiem vertrekpunt om te zoeken naar verschillen tussen succes en falen. Hier ligt het gevaar op de

loer dat je (klakkeloos) de andere culturele waarden boven eigen culturele waarden stelt, of misschien juist andersom! Door mensen te laten reageren op hypothesen en bevindingen is getracht verschillen en overeenkomsten zo genuanceerd mogelijk in beeld te brengen.

Roze of zwarte bril

Dat wat je waarneemt is sterk afhankelijk van wat je wilt zien. Dit werd tijdens het gesprek met de gemeente Utrecht duidelijk gemaakt aan de hand van lopende discussies over de Vinex locatie Leidsche Rijn. Kijk je door de zwarte bril van budgettaire verwickelingen en tot nu toe behaalde resultaten in relatie tot geschetste verwachtingen dan kun je een behoorlijk somber beeld schetsen. Kijk je echter naar de case als Grande Project, naar de tevredenheid van bewoners, naar de dingen die al wel allemaal zijn gerealiseerd en naar de on-Nederlandse schaal waarop dat allemaal gebeurt, met andere woorden kijk je door een roze bril, dan kun je een heel positief en bemoedigend verhaal vertellen.

Continuïteit en dynamiek

Een cultuur is niet statisch. Culturen (culturele waarden) maken veranderingsprocessen door, vaak langzaam, soms snel (vergelijk de impact van 9/11 en de invloed die dat heeft gehad op ons veiligheidsgevoel). Het is waarschijnlijk dat de waardering van groen een langzaam veranderingsproces doormaakt.

Schaalniveaus & regio's

Hoogstens bepaalde aspecten van een case zijn te benoemen als specifiek voor de cultuur van het land. Er zijn vaak veel verschillen tussen de nationale, regionale en lokale cultuur, en daarmee verschillen tussen regio's binnen het land.

(niet-) Territoriale culturele aspecten

Projecten kennen soms heel projectspecifieke aspecten (niet-territoriaal). Deze verkenning legt de focus op die aspecten die typerend zijn voor de case (op het niveau van de stad) en dat wat typerend is (kan zijn) voor dat land.

1.3 Kanttekening voor leren

Kan je wel iets leren/overnemen van andere culturen/landen? Zijn culturele factoren wel overdraagbaar naar andere landen waar andere situaties/omstandigheden zijn? Of is het inzichtelijk maken van de onderlinge culturele verschillen (en waar dat toe leidt voor de realisatie van groen in de stad) op zich al leerzaam?

2 Aanpak

Dit hoofdstuk bestaat uit twee hoofdactiviteiten: een algemene literatuurstudie en de case studie.

2.1 Overall literature study

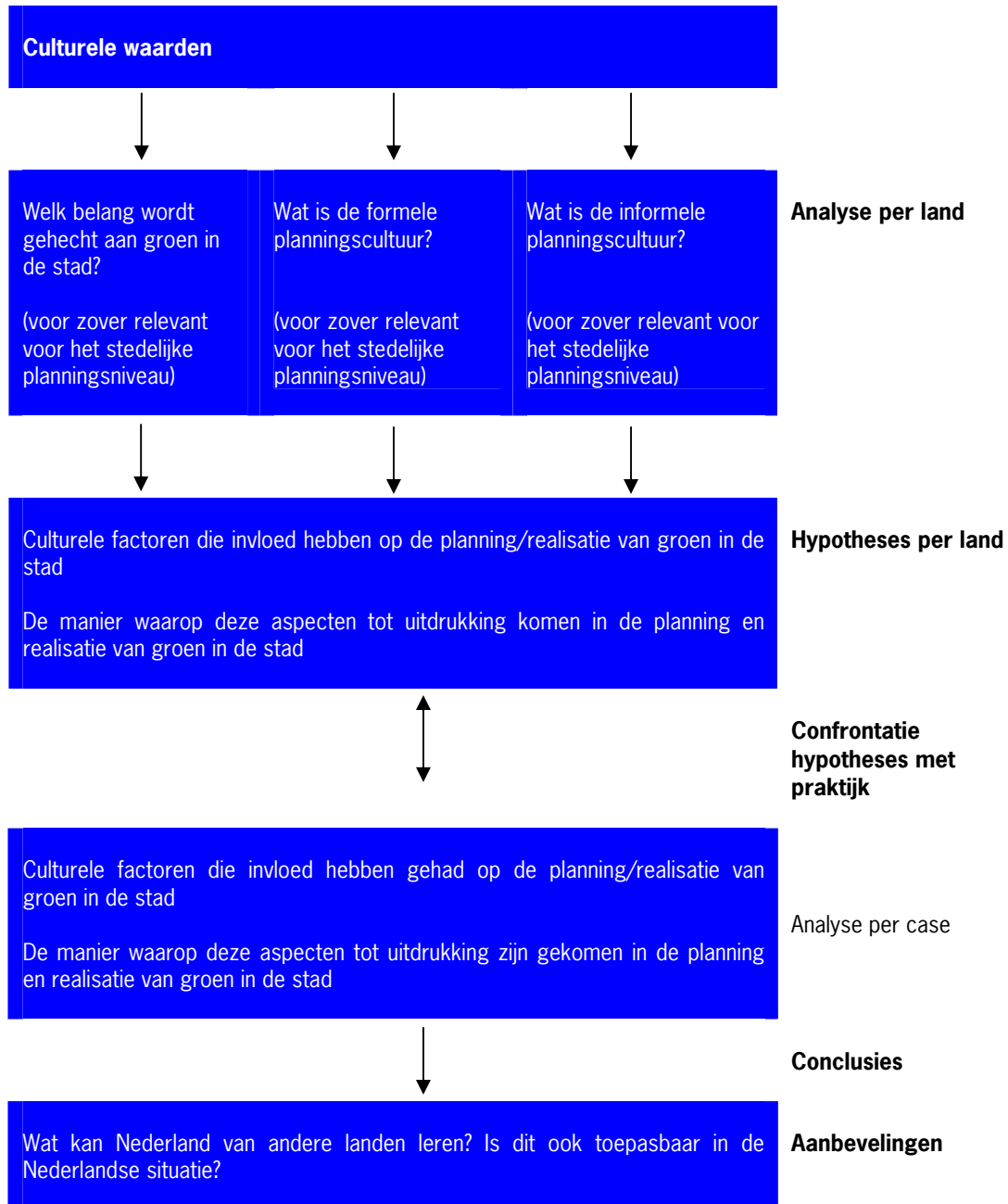
Literature concerning (planning) culture in general and for the 3 countries in specific will be examined, in order to formulate hypotheses about the influence of cultural factors on the planning and realization of public urban green space in these 3 countries. In other words, hypotheses about the typical way public urban green space is planned and realized in these 3 countries.

Resultaat:

- Begripsdefinities en aspecten
- Afbakening en onderzoeksvragen en -methoden
- Hypotheses per land

2.2 Case study

The influence of cultural factors on the planning and realization of public urban green space in 3 cities (Sheffield, Lille en Utrecht).

3 Begripsdefinities en aspecten

Op basis van de literatuurstudie (zie bijlage I) hebben we onderscheid gemaakt tussen cultuur en planningscultuur. Wij zien planningscultuur als een deelverzameling van cultuur. (Plannings)cultuur gaat over het 'gedrag/handelen' van een bepaalde groep mensen (het HOE) en over de waarden van waaruit dat gedrag/handelen gevoed wordt (het WAAROM). (Plannings)cultuur verdelen we onder in formele en informele aspecten, waarbij formele aspecten geschreven/vastgelegde uitdrukkingsvormen zijn en informele ongeschreven/niet vastgelegde uitdrukkingsvormen.

<p>In deze studie zijn de volgende definities en aspecten van cultuur en planningscultuur gehanteerd:</p>	
<p>Culture</p> <p>The typical way of living/behaving of a group of people in a given area, as a result of the accumulated attitudes, values, rules, standard and beliefs (written or unwritten) that are shared by this group and that are distinctive for this group.</p>	
<p>Planning culture</p> <p>The typical way of working (organizing, deciding, managing, communicating etc.) during the planning process in a given area, as a result of the accumulated attitudes, values, rules, standards and beliefs that are shared by the group of people involved and that are distinctive. This includes informal aspects and formal aspects:</p>	
<p>Formal</p>	<p>Informal</p>
<p>Planning system, procedures, rules, directives, plan concepts, norms etc.</p>	<p>Customs, habits, mentalities, attitudes, rules etc.</p>
<p>The planning system has a legal and administrative context.</p>	<p>The informal planning culture can be seen as the way planners, governors and citizens (all those involved) put the formal planning system etc. in practice; the way they fill in the margin/scope within the formal framework.</p>

Planningscultuur (de typische / kenmerkende manier van plannen)

	Formeel (geschreven c.q. vastgelegd)	Informeel (ongeschreven c.q. niet vastgelegd)
<i>HOE?</i>	Planningssysteem, procedures, regels, richtlijnen, planconcepten, normen	Gewoonten, gebruiken, mentaliteit, houding, regels

<i>WAAROM?</i>	(onderliggend) waardensysteem
----------------	-------------------------------

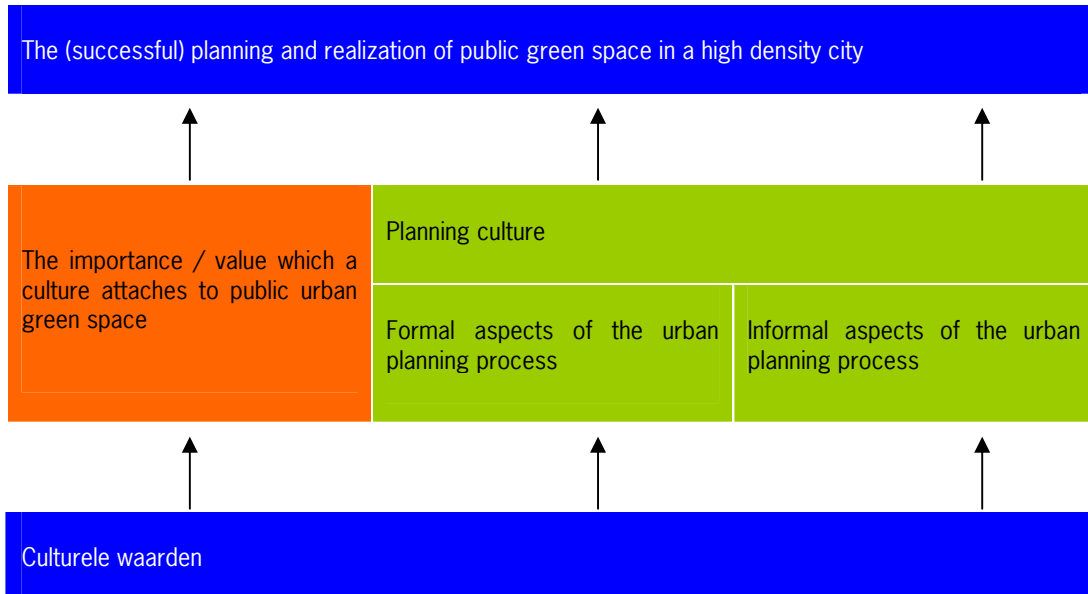
Een aspect van een planningscultuur kan zowel een formele als een informele uitdrukkingvorm hebben. Een voorbeeld hiervan is de manier waarop de inspraak verloopt; enerzijds is er de formele procedure en anderzijds is er bijvoorbeeld de mate waarin een overheid moeite doet om burgers te betrekken en de mate waarin burgers daadwerkelijk gebruik maken van de inspraakmogelijkheid. Dit laatste heeft onder meer te maken met kenmerken als mondigheid, betrokkenheid, wat mensen belangrijk vinden, of mensen vertrouwen hebben in de overheid etc.

Op basis van de literatuurstudie zijn aspecten van de formele en de informele planningscultuur geformuleerd (zie bijlage II).

4 Afbakening

In principe is 'alles' cultuur, je zou dus alles terug kunnen leiden tot cultuur. Om ons blikveld af te bakenen hebben we gekozen voor drie onderzoekslijnen:

- De invloed van het belang dat in een cultuur aan hoogstedelijk groen wordt gehecht
- De invloed van de formele planningscultuur
- De invloed van de informele planningscultuur

The focus is the influence of these three cultural factors on the *successfulness* of the planning and realization of *public* green space in *high density* cities. Hierbij is het *stedelijke niveau* de insteek (en dus niet een individueel groenobject). Dit omvat het groenbeleid van een stad, de manier waarop groen in de ruimtelijke afwegingen wordt meegenomen, maar ook concrete groenprojecten (zowel grootschalig als kleinschalig). We richten ons hierbij op *recent* beleid en op groenprojecten die recent zijn opgepakt/uitgevoerd. We doen dus uitspraken over de invloed van (plannings)cultuur op *procesniveau* en op het *niveau van fysiek aanwezig groen*.

5 Onderzoeksvragen

De volgende onderzoeksvragen waren uitgangspunt voor de studie

I Algemene kapstok (bijlage II)

- Op welke manier kan de formele planningscultuur van een land worden geduid en beschreven? Aan de hand van welke aspecten/handvatten?
- Op welke manier kan de informele planningscultuur van een land worden geduid en beschreven? Aan de hand van welke aspecten/handvatten?
- Op welke manier kan de betekenis van hoogstedelijk groen in een bepaalde cultuur worden geduid en beschreven? Aan de hand van welke aspecten/handvatten?

II Valkuilen (zie hoofdstuk internationale vergelijking)

- Hoe ga je om met de onvermijdelijke bias/gekleurde bril (vanwege de beoordeling vanuit een eigen waardensysteem dat zowel individueel als cultureel bepaald is)?
- Hoe voorkom je stereotypering?
- Hoe voorkom je ethnocentrisme? (Je eigen culturele waarden prefereren boven andere culturele waarden. Of juist andersom).
- Hoe houd je rekening met de continuïteit en dynamiek van culturele waarden?
- Hoe onderscheid je de nationale cultuur van de regionale/lokale cultuur?
- Hoe onderscheid je project-specifieke aspecten van territoriale culturele aspecten?

III Hypotheses (bijlage IV)

- Wat is (globaal) de formele planningscultuur (planningssysteem) van een land (NL, FR, EN)? Hoe is dit te verklaren vanuit de culturele waarden van het land? Welke gevolgen/invloed heeft deze formele planningscultuur op de planning en realisering van groen in de stad?
- Wat is de informele planningscultuur van een land (NL, FR, EN)? Hoe is dit te verklaren vanuit de culturele waarden van het land? Welke gevolgen/invloed heeft deze informele planningscultuur op de planning en realisering van groen in de stad?
- Welke waarde wordt aan groen in de stad gehecht (NL, FR, EN)? Welke gevolgen heeft dit voor de planning en realisering van groen in de stad?

IV Casestudy; confrontatie met de praktijk

- Hoe selecteer je cases? Aan welke voorwaarden moeten de cases voldoen?
- Hoe is de ruimtelijke planning en de realisering van groen in de stad (S, L, U) georganiseerd/verlopen (formeel en informeel)?
Waarom op deze manier?
Welke gevolgen heeft dit voor het fysiek aanwezige groen in de stad gehad?
- Hoe wordt groen in de stad gewaardeerd door mensen/beleidsmakers/bestuurders (S, L, U)?
Waarom op deze manier?
Welke gevolgen heeft dit voor het fysiek aanwezige groen in de stad gehad?

Ad. III Hypotheses

Een samenvatting van de hypothesen is in onderstaande tabel weergegeven. Zie verder bijlage IV.

	<i>Culturele waarden</i>	<i>Belang groen</i>	<i>Formele planningscultuur</i>	<i>Informele planningscultuur</i>
<i>NL</i>	Feminien Lage onzekerh.vermijd. Kleine machtsafstand	Groen heeft bij ruimtelijke afwegingen structureel minder gewicht dan rood. Geen economisch potentieel.	Geen norm groen per inwoner	Egalitarisme Polderen / streven naar consensus -> 'land van praterij' Gebrek aan vaandeldragers Burgers roeren zich nauwelijks over groenprojecten
<i>FR</i>	Feminien Hoge onzekerh.vermijd. Grote machtsafstand Emotioneel	Belangrijk integrerend onderdeel v/d kwaliteit v/d openbare ruimte Veel gebruik gemaakt van parken Statussymbool	2% regeling Sterke regie door de gemeentelijke diensten	'Land van de grote gebaren' Status belangrijk
<i>DU</i>	Masculien Hoge onzekerh.vermijd. Kleine machtsafstand	Groen heeft bij ruimtelijke afwegingen structureel minder gewicht dan rood. Geen economisch potentieel.		
<i>GB</i>	Masculien Lage onzekerh.vermijd. Kleine machtsafstand Prestatiegericht	Waardering groen ingebakken in cultuur	National Indicators for urban green spaces	Grote betrokkenheid en invloed van burgers en maatschappelijke groeperingen bij de planning van groen

	<i>De wijze waarop culturele factoren tot uitdrukking komen in de planning en realisatie van groen in de stad</i>
<i>NL</i>	<ul style="list-style-type: none"> Beter in plannen maken dan in uitvoeren Gebrek aan daadkracht, elan en grootsheid Bestuurders scoren niet met groen / vinden groen niet sexy Structureel te weinig financiering en ruimte voor groen in de stad
<i>FR</i>	<ul style="list-style-type: none"> Groot aandeel van de gemeentelijke begroting wordt besteed aan inrichting en beheer van de groene openbare ruimte De durf te investeren in groene parels voor de toekomst (bv. voorinvestering in groen) Bestuurlijke aandacht voor de groene opgave en oplossing Ontwerp en verbeelding van parken spelen een centrale rol -> internationale prijsvragen Lokale bestuurders verbinden vaak hun lot aan de uitvoering van het gekozen ontwerp Ontwerp, uitvoering en beheer van groen liggen bestuurlijk en organisatorisch dicht bij elkaar, zodat er samenhang en continuïteit is in de kwaliteit
<i>DU</i>	<ul style="list-style-type: none"> Structureel te weinig financiering en ruimte voor groen in de stad
<i>GB</i>	

Ad. IV Case study

In het kort worden hier de selectiecriteria en de wijze van analyse geschetst. Zie voor de vragenlijst per case bijlage III en zie voor de resultaten het artikel.

Hoe de cases selecteren?

Criteria:

- cities with a density and problems (more or less) comparable to Utrecht.
- cities that are typical (or maybe partially a-typical!) for the national way public urban green space is planned
- cities that offer examples of (recent) successfully planned and realized public green spaces (parks etc).

The Dutch case (Utrecht) is a good example of the difficulties with the planning and realization of public urban green space in the Netherlands (as described in the problem definition).

Hoe de cases analyseren?

- Interviews with planning officers (focus on informal planning culture)
- Interview with experts (focus on informal planning culture)
- Document analysis (focus on formal planning culture)

Interpretatief onderzoek

Interviews 'open' ingegaan. Een vragenlijst diende als richtlijn. Zie bijlage III voor de gehanteerde vragenlijst.

Welke soort vragen?

- Open vragen; vragen naar hoe en waarom.
- Directe – indirecte vragen
- Vragen aan de hand van voorbeelden, hypotheses, dimensies van Hofstede etc.
- Tabel met aspecten (om te turven en orde van grootte te bepalen) werkte te rigide (zie bijlage V)

Hoe de cases generaliseren?

- Vragen of iets typisch of a-typisch is
 - Vergelijken met andere steden in hetzelfde land
- Pm.

Literatuur

- Broek, N.J.H., van den, Samen werken. Een onderzoek naar de verschillen in planningsystemen van Nederland en Vlaanderen en de gevolgen van deze verschillen voor de samenwerking, 2004.
- Claes, M. en M. Gerritsen (2002). Culturele waarden en communicatie in internationaal perspectief. Uitgeverij Coutinho. Bussum.
- Duinhoven, G. van (2004). Randstad in't groen: van stagnatie naar realisatie. Regio Randstad, Utrecht.
- European Commission (1997). The EU compendium of Spatial planning systems and policies, Regional development studies.
- Faludi, A., (2005) The Netherlands: a Culture with a soft spot for planning, University of Nijmegen, (In: B. Sanyal (Ed.) (...) Routledge, London, 442-454.
- GIOS Nieuwsbrief, nr.x, 2004
- Hofstede, G. (2001). Culture's consequences. Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations. Sage Publications. California.
- Jonkhof, J.F., M. Philippa, en P. Visschedijk (2004). De groene metropool: Werkbezoek van minister Veerman en bestuurders van G30 aan Parijs en omgeving. Alterra, Wageningen.
- Jonkhof, J.F., Natuur in en om de stad in Parijs, de Biotoopcoëfficiënt als groen stimuleringsinstrument, naar APUR, Parijs 2005, WageningenUR, 07-2006.
- Melessen, P., Can Multinational Groups be effective? The influence of leadership and corporate culture. Paper presented at the international conference 'Comparing cultures' (27.04.2001, Tilburg, The Netherlands)
- Mentink, R. (2002). Achterblijvende groenontwikkeling in de randstad het land van praterij heeft behoefte aan een vaandeldrager. Mentink-procesmanagement bv, Pijnacker.
- Meerjaren Ontwikkelingsplan Utrecht, uitwerking in het kader van het grotestedenbeleid, Utrecht, 2005.
- M-magazine, Moerland, R., Mag Frankrijk ietsje minder verleden?, Augustus, 2006.
- Natuurbalans 2004. Milieu- en Natuurplanbureau, 2004.
- Natuurbalans 2005. Milieu- en Natuurplanbureau.
- Newman, P. en A. Thornley (1996). Urban Planning in Europe, Routledge, UK.
- NRC, Nederlanders doen in Franse ogen te direct zaken, zijn bot en niet erudiet, 14 juli 2006

Peeters, R. (2003). Planmakers & plantrekkers. Een onderzoek naar het verschil in planningsysteem tussen Nederland en Vlaanderen toegepast op het grensgebied bij Maastricht, verslag afstudeervak landgebruiksplanning, Wageningen Universiteit.

Pleij, H. (2005). Erasmus en het poldermodel, Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.

Raad voor het landelijk gebied, recht op groen, RLG 05/6, juni 2005.

RPB (2005). Het gras bij de burens. De rol van planning bij de bescherming van groene gebieden in Denemarken en Engeland. NAI Uitgevers, Rotterdam.

Trouw, Wybo Algra, Groen moet er zijn, maar liever ergens anders. Interview met hoogleraar Mark van der Twist, 8 juni 2006.

Tummers, L.J.M. en J.M. Tummers-Zuurmond (1997). Land in de Stad; De stedenbouw van de grote agglomeratie. Uitgeverij Thoth, Bussum.

Wielen, P. van der & V. Bezemer. 2004. Een zoektocht naar de bestuurlijke regie in drie groen om de stad projecten. Alterra, Wageningen. Rapport 993.

<http://www.cabe.org.uk/>

<http://www.wildsheffield.com/>

<http://www.paris-france.org/en/>

<http://www.enr-lille.com/>

<http://beeldbank.leidscherijn.nl/>

<http://www.utrecht.nl/>

<http://www.cabe.org.uk/>

<http://www.lillemetropole.fr/>

<http://www.groundwork-sheffield.org.uk/>

BIJLAGE I: Algemene literatuurstudie

Onderbouwende literatuur over cultuur

Hofstede (1991): Cultuur is de collectieve mentale programmering die de leden van een groep of categorie onderscheidt van een andere groep of categorie.

Volgens Hofstede kan cultuur worden onderverdeeld in vier aspecten:

- Symbols
- Heroes
- Rituals
- Values

Symbolen, helden en rituelen zijn cultuuruitingen die waarneembaar zijn. De waarden ziet hij als de kern van cultuur, deze zijn niet waarneembaar. Figure 1.2, p.15: het ui-diagram: cultuuruitingen van oppervlakkig naar diep (Hofstede, 1991).

Hofstede concluded that differences between national cultures can be deduced to differences in four five basicvalues, he calls it dimensions. Een dimensie is een aspect van waaruit een cultuur kan worden vergeleken met andere culturen:

- machtsafstand
- Individualisme vs collectivisme
- Masculiniteit vs femininiteit
- onzekerheidsvermijding
- langetermijn- vs kortetermijngerichtheid

Geert Hofstede's way to describe national cultures in five dimensions has proved to be useful for researchers. Hofstede designed a questionnaire that focuses on values. In 65 countries he selected a sample of IBM employees who were ask to complete the questionnaire. He found out that the scores within specific groups of questions were inter-related. Hofstede called such groups dimensions. He translated the scores on such a group of questions to one dimension-score. Hofstede originally distinguished four dimensions; *power distance*, *individualism*, *masculinity* and *uncertainty avoidance* (Hofstede, 1995). An additional fifth dimension, *long-termism*, originally was not part of Hofstede's model. He gives credit for its discovery to Michael Bond, who conducted the 'Chinese Value Survey'.

- The first dimension, **power distance**, is the extent to which less powerful members of institutions or organisations in a country expect and accept that power is distributed unequally. A very high score means that the boss has almost absolute power over his subordinates.
- The second, **individualism**, is bipolar, with collectivism at the other end. A culture is defined as individualistic if the ties between individuals are loose; everybody is expected to take care of themselves, family and close relatives. A culture is collectivistic if individuals are members of cohesive groups, which give life long protection in return for unconditional loyalty. The wealthiest countries score highest on this dimension and thus are the most individualistic.
- The third dimension, **masculinity**, is also bipolar, with femininity at the other end. A culture is masculine if social gender roles are clearly divided. Men are expected to be assertive and hard and striving for material success. Women must be modest, tender, and striving for quality of life. A culture is feminine if social gender roles are

overlapping each other; both men and women ought to be modest and tender and striving for quality of life.

- The fourth dimension, **uncertainty avoidance**, is the extent to which members of a culture feel threatened by insecure or unknown situations. This feeling shows in nervous tension and in a desire for predictability, for formal and informal rules.
- The additional fifth dimension, **long-termism**, Confucian cultures have a much longer time frame than western cultures. Describing national cultures with dimensions enables us to visualise the cultural distance between national cultures. In this way it is possible to identify groups of more or less similar national cultures. The data to calculate the dimensions per country can be obtained rather easily. Few respondents are needed (somewhere between twenty and fifty) and scores can be calculated in a simple manner.

Onderbouwende literatuur over planningscultuur

Faludi (2005)

- Faludi finds 'the definition of planning culture as the collective ethos and dominant attitudes of planners regarding the appropriate role of the state, market forces, and civil society in influencing social outcomes' to the point.
- According to Ball and Peters (2000) planning culture is like political culture, the attitudes, beliefs, emotions and values of society that relate to the political system and to political issues.
- Bolan (in: Faludi, 1973: 380-383) wrote in so many words in 1969 about the 'culture of planning' as a determinant of 'planning behavior'. More specifically, he identified the 'decision environment characteristics' formal-legal structure, informal structure and the characteristics of a polity as having an impact upon decision outcomes.

Peeters (2003) bevestigt onze keuze voor een formeel en een informeel deel van de planningscultuur. Hij komt dit onderscheid ook bij anderen tegen, maar zowel hij als de auteurs/onderzoekers waarnaar hij verwijst gebruiken net een andere terminologie⁸. Hij stelt dat:

Planningssysteem = het formele planstelsel + de informele plancultuur.

Onder het formele planstelsel vat hij de wet- en regelgeving van de ruimtelijke planning, de planningsprocedures en de planningsinstrumenten. Ook valt de bestuurlijke organisatie (bestuursstelsel) die het grotere kader is van het planstelsel eronder.

Hij beschrijft het formele planstelsel van een land aan de hand van vier aspecten (gebaseerd op de zes aspecten van het EU compendium, 1997):

- Staatkundige en bestuurlijke organisatie
- Ruimtelijke wetgeving, beleidsinstellingen/organen en instrumenten
- Regelgeving, vergunningen en overige wetgeving
- Ruimtelijke ordening en nationaal beleid

⁸ De eerste dimensie heeft betrekking op het juridisch-administratieve systeem van een land: planningswetgeving, planningsprocedures en de administratieve regelgeving (het formele systeem). De tweede dimensie gaat over de manier waarop het systeem in de praktijk functioneert (de feitelijke ruimtelijke ordening). Naar Albrechts en Meuris, 1994.

Voor een goed begrip van de ruimtelijke planning in een land is het belangrijk om zicht te hebben op de politieke, bestuurlijke en maatschappelijke context waarbinnen ruimtelijke planning plaatsvindt (De Vries, 2002b).

Met plancultuur bedoelt hij de manier waarop men in de dagelijkse praktijk omgaat met het formele planstelsel. Hoe betrokkenen de geboden 'speelruimte' in de formele kaders invullen. Er is verschil tussen het formele stelsel zoals dat op papier gedrukt staat en de ruimtelijke planning zoals die er in de praktijk aan toe gaat.

Partijen die hierbij van belang zijn, zijn de overheid (bestuurders, politici en ambtenaren), burgers, maatschappelijke organisatie en marktpartijen. Zij bepalen samen en (dan vooral hun onderlinge verhoudingen) hoe in de dagelijkse praktijk wordt omgegaan met de formele aspecten van de ruimtelijke planning.

Peeters merkt wel op dat de (plannings)cultuur ook van invloed is (geweest) op de totstandkoming van het formele planstelsel. Net als de historische context. Hij bedoelt hier waarschijnlijk gebeurtenissen in het verleden (zoals de strijd tegen het water in Nederland en de overheersing/onderdrukking door vreemde mogendheden in België).

Daarom is het volgens mij beter dat we het onderscheid tussen formele planningscultuur en informele planningscultuur aanhouden.

Van den Broek (2004) speaks about the differences in the formal planning systems and informal planning cultures between Belgium (Flanders) and the Netherlands and the problems this brings for cooperation in a concrete joint venture. Planning culture is here defined as the daily informal way of spatial planning.

European Commission (1997), the EU compendium spatial planning systems and policies:

Whilst there is some consistency in the recognition of the need for spatial planning, a complex mixture of factors has ensured that different arrangements are created in the Member States and regions. These factors include historical and cultural conditions, geographical and land use patterns, the constitutional, administrative and legal framework, levels of urban and economic development and political and ideological aspirations. The particular forms of planning that result from such complex forces are deep seated; indeed they define the concept of spatial planning for each Member State. Thus they might best be described as traditions of spatial planning.

Given the deep interlinkages between the arrangements for spatial planning and the socio-cultural and even linguistic aspects of the society in which they operate, the characteristics of different traditions are difficult to define simply. Many variables might be selected to help identify the essential characteristics of a planning system. Six broad and interrelated factors are suggested:

1. *the scope of the system*; refers to the range of policy topics over which the planning system has some competence or influence, and the extent of integration between the spatial planning system and planning and investment in particular sectors. In terms of the scope of the system, there is a fundamental difference between those planning systems which integrate social and economic planning with spatial development policy and those which are more narrowly concerned with controlling land use and development.
2. *the extent and type of planning at national and regional levels*; **almost all systems have a similar approach to planning at the local or municipal level with the use of general municipal framework plans and regulation instruments.** However, there is considerable variation in both recognizing the need for and approaches to national and regional spatial planning. Some countries have very explicit spatial plans at the national level, whereas other countries have no 'national planning' with a spatial dimension.
3. *the locus of power* for the operation of the system, relates particularly to the extent to which it is centralized, regionalized, or localized.

4. *the relative roles of public and private sectors* refers to the extent to which the realization of spatial planning policy is reliant on public or private sources, and the extent to which development might be characterized as predominantly plan-led or market led. The relationship between planning and implementation is very close in some systems, with the state having extensive powers related to the realization of development.
5. *the legal framework* incorporates a number of related factors, including the nature of the law providing for spatial planning, the extent to which plans and policies are binding (and thus the discretion open to decision makers) and the existence of any constitutional or other legal rights in relation to land and property.
6. *the maturity or completeness of the systems* refers to a number of factors including (a) the degree of public acceptance of the need for planning and regulation; (b) the provision of up-to-date policy instruments; (c) the degree of vertical integration and cooperation between levels of administration; (d) the existence of transparent and productive consultation mechanisms available to incorporate relevant interests in the planning process, and to integrate the work of different levels of administration and other official organizations.

In het Compendium staat verder dat drie contextuele factoren een fundamentele rol spelen bij het bepalen van de kenmerken van ruimtelijke ordeningssystemen:

- Constitutionele wet;
- Bestuursstructuur en verantwoordelijkheden voor ruimtelijke ordening;
- Het juridische kader.

BIJLAGE II: Aspecten van formele en informele planningscultuur

Aspecten van formele planningscultuur:

1. *the scope of the system*; refers to the range of policy topics over which the planning system has some competence or influence, and the extent of integration between the spatial planning system and planning and investment in particular sectors. In terms of the scope of the system, there is a fundamental difference between those planning systems which integrate social and economic planning with spatial development policy and those which are more narrowly concerned with controlling land use and development.
2. *the extent and type of planning at national and regional levels*; almost all systems have a similar approach to planning at the local or municipal level with the use of general municipal framework plans and regulation instruments. However, there is considerable variation in both recognizing the need for and approaches to national and regional spatial planning. Some countries have very explicit spatial plans at the national level, whereas other countries have no 'national planning' with a spatial dimension.
3. *the locus of power* for the operation of the system, relates particularly to the extent to which it is centralized, regionalized, or localized.
4. *the relative roles of public and private sectors* refers to the extent to which the realization of spatial planning policy is reliant on public or private sources, and the extent to which development might be characterized as predominantly plan-led or market led. The relationship between planning and implementation is very close in some systems, with the state having extensive powers related to the realization of development.
5. *the legal framework* incorporates a number of related factors, including the nature of the law providing for spatial planning, the extent to which plans and policies are binding (and thus the discretion open to decision makers) and the existence of any constitutional or other legal rights in relation to land and property.
6. *the maturity or completeness of the systems* refers to a number of factors including (a) the degree of public acceptance of the need for planning and regulation; (b) the provision of up-to-date policy instruments; (c) the degree of vertical integration and cooperation between levels of administration; (d) the existence of transparent and productive consultation mechanisms available to incorporate relevant interests in the planning process, and to integrate the work of different levels of administration and other official organizations.

Aspecten van informele planningscultuur:

Verhouding bestuurders - ambtenaren

- Belang dat gehecht wordt aan een plan (beleidsvoorbereiding) – grote rol voor ambtenaren
- Belang dat gehecht wordt aan besluitvorming (knopen doorhakken/daadkracht) – grote rol voor bestuurders/politici

Verhouding overheid - burgers

- Vertrouwen/wantrouwen in de overheid
- De mate van acceptatie van overheidsingrijpen. De mate waarin mensen accepteren dat belastinggeld wordt gebruikt voor het algemeen belang
- De verwachtingen ten aanzien van overheidsingrijpen
- De mate waarin overheden zich dienstbaar opstellen (cliëntelisme)
- De mate waarin overheden zich distantieëren, zich alwetend achten, elitair opstellen

- De relatie tussen burgers en politici (al dan niet persoonlijk/vertrouwelijk)
- Politieke continuïteit

Mate van participatie/governance

- Rol van marktpartijen (imago, macht etc.)
- De mate dat gebruik wordt gemaakt van inspraak door burgers en maatschappelijke organisaties
- De mate waarin burgers en maatschappelijke organisaties participeren in de planvorming
- De mate waarin bij de besluitvorming rekening wordt gehouden met de belangen, wensen, betekenissen/waarden en ideeën van burgers en maatschappelijke organisaties

Besluitvorming

- Belang dat gehecht wordt aan consensus
- Belang dat wordt gehecht aan compromissen (pragmatisme)
- De manier waarop conflicten worden opgelost
- De mate van openheid van bestuur, transparantie van beslissingen
- De mate waarin wordt ingesprongen op onverwachte kansen. De mate waarin flexibel wordt gereageerd op actuele ontwikkelingen
- De mate waarin alternatieve visies worden verkend en betrokken
- De mate waarin men (financiële/politieke) risico's durft te nemen. De mate waarin bestuurders hun nek durven uit te steken
- De mate waarin men naam en faam belangrijk vindt (status)
- De mate waarin men het maken van grote gebaren belangrijk vindt/accepteert
- De mate waarin men leiderschap verwacht c.q. accepteert
- De mate waarin bestuurders zich (willen) profileren en zich opstellen als een vaandeldrager
- De mate waarin men zich actief en met ondernemingszin opstelt
- De mate waarin men integraal wil/kan denken
- De mate waarin men over de eigen grenzen wil/kan denken. De mate waarin men bereid is om samen te werken met anderen
- De mate waarin mensen/bestuurders het belangrijk vinden om hun afspraken na te komen
- De mate waarin draagvlak voor beslissingen wordt georganiseerd

BIJLAGE III: Questionnaire case studies

Learning from other cultures

- Do you think culture has influence on the planning and realization of public urban green space?
- If indeed cultural aspects make a difference, is it possible to learn from other cultures (are cultural factors transmissible to another country with different circumstances / background)?

Public urban green in Utrecht

- How would you characterize the public green in Utrecht? What is typical for Utrecht?
- What are examples of successfully planned public green in Utrecht? What were reasons for the success? How can you relate this to the planning culture in Utrecht c.q. The Netherlands?

The planning culture in Utrecht

- How is public urban green space planned and realized in Utrecht? Is this illustrative or a-typical for The Netherlands?
- How do you think planners in Utrecht characterize a good plan / planning process for public urban green? Why so? Is this illustrative or a-typical for The Netherlands?
- How would you describe the planning culture in Utrecht (the written and unwritten rules of the planning of urban green in Utrecht)? Is this illustrative or a-typical for The Netherlands?

Examples of different positions on 'dimensions' of the informal planning culture:

- *taking financial or political risks versus avoiding of uncertainty*
- *expecting / accepting of hierarchy versus sharing responsibility*
- *aiming for name and fame (status) versus striving for unpretentious solutions*
- *striving for consensus versus deciding by difference of opinion*
- *cooperating with other parties and looking over one's border versus focussing inwards (for example cooperation between the green sector and the housing sector or no cooperation)*

The value of public urban green in Utrecht

- How do people, councilors and planners in Utrecht value public green space in general? Why so? Is this illustrative or a-typical for The Netherlands?
- Is urban green an important political issue in Utrecht? Is there a lot of involvement of people and non-governmental organizations in public green in Utrecht? How do planners / councilors in Utrecht stand out for public urban green?

Typical ways of planning in three countries

- What do you see as the typical Dutch, French or English way of planning of public urban green? How does the Dutch, French or English way of planning distinguishes itself from other countries? Do you agree with the examples of characteristics given in the introduction?
- What aspects of the planning culture (formal and informal) are contributing to successful planning of urban green in these countries?
- What can these countries learn from each other?

BIJLAGE IV a: Hypotheses over culturele waarden

Welke culturele waarden zijn typisch voor de drie landen?

Overgenomen uit Claes & Gerritsen (2002) gebaseerd op de 5 dimensies van Hofstede:

Relatie van mens tot mens

<i>individualistisch</i>								<i>collectivistisch</i>			
	GB	NL		FR	DU						

<i>Kleine machtsafstand</i>								<i>Grote machtsafstand</i>			
				Nederland Groot-Brittannie Duitsland				Frankrijk			

<i>universalistisch</i>								<i>particularistisch</i>			
	GB	NL		Frankrijk							
	DU										

<i>Neutraal</i>								<i>Emotioneel</i>			
Nederland Groot-Brittannie Duitsland								Frankrijk			

<i>Prestatie</i>								<i>Toeschrijving</i>			
Groot-Brittannie				FR	NL						
					DU						

Drijfveer van het menselijk handelen

<i>masculien</i>								<i>Feminien</i>			
				Groot-Brittannie Duitsland				Frankrijk			
								Nederland			

<i>Lage onzekerheidsvermijding</i>								<i>Hoge onzekerheidsvermijding</i>			
				Groot-Brittannie				NL		DU	
								Frankrijk			

Ruimte

<i>Grote persoonlijke ruimte</i>			<i>Kleine persoonlijke ruimte</i>
Duitsland	Nederland Groot-Brittannie	Frankrijk	

<i>Prive-territorium groot</i>			<i>Prive-territorium klein</i>
Groot-Brittannie	Frankrijk	Nederland Duitsland	

<i>specifiek</i>			<i>diffuus</i>
Nederland Groot-Brittannie Duitsland	Frankrijk		

Tijdsorientatie

<i>monochroom</i>			<i>Polychroom</i>
Nederland Groot-Brittannie Duitsland	Frankrijk		

<i>Toekomst</i>	<i>heden</i>	<i>verleden</i>
Nederland Groot-Brittannie Duitsland Frankrijk	Nederland Groot-Brittannie Duitsland	Frankrijk

<i>Korte termijn orientatie</i>			<i>Lange termijn oriëntatie</i>	
	GB	DU	FR	NL

Communicatiestijl: context

laag			hoog
Nederland Duitsland	Frankrijk	Groot-Brittannie	

Macht en regels in organisaties in verband met machtsafstand en onzekerheidsvermijding

<p><i>Kleine machtsafstand Zwakke onzekerheidsvermijding</i></p> <p>(dorpsmarkt)</p> <p>GROOT-BRITTANNIE NEDERLAND</p> <p>Pragmatisme Taak Data Doelstellingen</p> <p>Chef = verantwoordelijke</p>	<p><i>Grote machtsafstand Zwakke onzekerheidsvermijding</i></p>
<p>Chef = expert</p> <p>Precisie Structuur Theorie Regels</p> <p>DUITSLAND</p> <p>(goed geoliede machine)</p> <p><i>Kleine machtsafstand Sterke onzekerheidsvermijding</i></p>	<p>Chef = chef</p> <p>Hiërarchie Gezag Concept Instructies</p> <p>FRANKRIJK</p> <p>(piramide van mensen)</p> <p><i>Grote machtsafstand Sterke onzekerheidsvermijding</i></p>

Onzekerheidsvermijding, masculiniteit en wat mensen motiveert

<p><i>Zwakke onzekerheidsvermijding Feminien</i></p> <p>NEDERLAND</p> <p>Prestatie Sociale behoeften Waardering</p>	<p><i>Zwakke onzekerheidsvermijding Masculien</i></p> <p>GROOT-BRITTANNIE</p> <p>Prestatie Waardering Sociale behoeften</p>
<p><i>Sterke onzekerheidsvermijding Feminien</i></p> <p>FRANKRIJK</p> <p>Veiligheid Socialen behoeften Waardering</p>	<p><i>Sterke onzekerheidsvermijding Masculien</i></p> <p>DUITSLAND</p> <p>Veiligheid Waardering Sociale behoeften</p>

BIJLAGE IV b: Hypotheses over het belang van groen

Welke belang wordt er in de drie culturen gehecht aan groen in de stad?

Nederland

- Groen heeft bij ruimtelijke afwegingen structureel minder gewicht dan rood. Geen economisch potentieel.
- Groene openbare ruimte is van ondergeschikt belang (ideaal is ieder een eigen tuin)
- Bestuurders worden herkozen op basis van wat ze voor de portemonnee van mensen hebben betekend.

Frankrijk

- Groene openbare ruimte is heel belangrijk (parken worden intensief gebruikt, privé tuinen zijn schaars).
- Bestuurders worden herkozen omdat ze hebben laten zien dat ze een park hebben gerealiseerd.

Engeland

Uit: RPB (2005). Het gras bij de burens. De rol van planning bij de bescherming van groene gebieden in Denemarken en Engeland. NAI Uitgevers, Rotterdam.

Engeland kent een lange traditie in de bescherming van groene gebieden; de waardering van het groene gebied zit immers ingebakken in de Engelse cultuur (p.38).

Imago

Historisch gezien bestaat er bij zowel de stedeling als bij de boeren een grote waardering voor het Engelse platteland. Tijdens de industrialisatie ontstond al vroeg de angst dat het zee gewaardeerde platteland verloren zou gaan. Het idee van de compacte stad en het beschermen van het buitengebied kan daarmee op een breed maatschappelijk draagvlak rekenen. Tegelijkertijd willen zowel de stedeling als de boeren de gelegenheid hebben van het gebied te genieten en er te recreëren. Daarom is in veel gebieden het recht van overpad aangenomen (p.68).

Zie verder conclusies over imago en identiteit van groen voor Engeland en Denemarken (p.109).

Duitsland

- Groen heeft bij ruimtelijke afwegingen structureel minder gewicht dan rood. Geen economisch potentieel.

BIJLAGE IV c: Hypotheses over de formele planningscultuur

Wat is de formele planningscultuur (het planningsstelsel) van de drie landen?

Uit: Newman, P. en A. Thornley (1996). Urban Planning in Europe, Routledge, UK.

National planning cultures can be seen as greatly deriving from the co-functioning of two other «cultures» on the national level: the legal and the administrative –which in most cases pre-existed of planning for a considerable amount of time. The definitions of «planning families» of nations are undoubtedly influenced by the equivalent legal and administrative families.

De Britse familie (GB)

Het Britse rechtssysteem staat geïsoleerd van andere Europese systemen. Het is ontstaan uit de traditie van de English Common Law; een systeem dat stap voor stap is opgebouwd op basis van individuele gevallen/beslissingen. Het houdt rekening met de relaties tussen partijen en hun rechten en plichten. Deze benadering heeft een empirische visie en legt een nadruk op ervaringen uit het verleden en precedenten.

De Britse 'ongeschreven grondwet' geeft lokale overheden geen speciale bescherming door het recht/de wet. Geen speciale status. Geen wettelijke bevoegdheden.

Traditioneel worden lokale overheden gezien als de uitvoerders/dienstverleners en hun scope wordt bepaald door de centrale overheid.

Dit verschilt met het merendeel van Europa, waar het uitgangspunt is dat de lokale overheden in principe beslissen wat er gebeurt in hun gebied. Het beginsel van subsidiariteit betekent dat hogere overheden zich alleen dan bemoeien met lokale aangelegenheden als de lagere overheden er niet uitkomen/niet goed functioneren.

Het bestuurlijke systeem in Groot-Brittannië is een duaal systeem. Dit betekent dat de centrale overheid wettelijke en financiële beperkingen oplegt aan lokale overheden en een toezichhoudende rol heeft. Het Britse systeem lijkt erg op het agency-model; lokale overheden worden gezien als agencies die het beleid van de centrale overheid uitvoeren. De centrale en lokale overheden hebben weinig uitwisseling/contact. Er is een grote afstand / gescheiden werelden.

Een ander verschil met andere Europese landen is dat de lokale overheid bestaat uit / wordt bestuurd door politieke comités en dat de burgemeester alleen een symbolische rol speelt.

Het Britse planningsstelsel

In 1947 was de eerste comprehensive/veelomvattende planningswet opgesteld. De drie basisprincipes van deze wet staan nog steeds overeind. Dit houdt de verdeling van planning in in drie brede functies:

- Development control
- Development plans
- Central government supervision

Development control houdt in dat een lokale autoriteit een opdracht krijgt voor een ontwikkeling en voor het nemen van een beslissing, waarbij het rekening houdt met de het beleidskader en de lokale omstandigheden. Deze beslissing wordt genomen door lokale politici gebaseerd op advies van lokale planners die veel discretie hebben.

“Central government policy has a strong influence on the rest of the planning system through the instrument called Planning Policy Guidance Notes. There are two kinds, one topic based (green belts, housing, archeology) and the other area based”.

De lokale autoriteit maakt ook een ontwikkelingsplan die het ruimtelijke beleid voor het gebied bepaalt. Dit plan speelt een belangrijke rol bij het nemen van een beslissing voor een aanvraag/opdracht maar het is niet juridisch bindend.

“Development plans are at two levels, structure plans prepared by counties and local plans by district authorities. In metropolitan areas these two tiers are combined in a Unitary Development Plan. The adaptation of the plan does not have to have central government approval, although the government has reserve powers to step in if it wishes”.

Onderscheidend voor de Britse planning is haar gecentraliseerde karakter, met de mogelijkheid van de centrale overheid om de lokale planning te beïnvloeden door haar Planning Policy Guidance en in de mogelijkheid om over beroepen te oordelen. Een ander onderscheidend aspect is de mate van discretie bij de planning. Verschillende zaken maken standaard onderdeel uit van het afwegingskader (central government policy guidance, development plan policy, local issues such as access, traffic generation, effect on neighbours and other material consideration”).

De Napoleontische familie (FR en NL)

Dit rechtssysteem neigt naar abstracte regels en wetten en heeft meer theoretisch debat dan de Britse. De grote juristen waren professoren terwijl dat in GB rechters waren. Een compleet systeem van regels moest van tevoren worden uitgedacht gebaseerd op abstracte principes. De rechtsprincipes zijn heel vlug en allesomvattend ontstaan (als gevolg van de Franse Revolutie en de Civil Code die in 1804 is opgesteld). De invloed van de Franse code heeft zich verspreid met de veroveringen van Napoleon.

In Frankrijk heeft de gemeenschap een integrale rol gespeeld bij het revolutionaire democratiseringsproces en heeft de overheid hard moeten werken aan haar centrale rol. Dit resulteerde in een sterk intergouvernementeel netwerk. In Groot-Brittannië behielden de aristocratische grootgrondbezitters hun lokale heerschappij in de counties en was het de vraag hoe het lokale niveau ondergeschikt kon blijven aan de parlementaire soevereiniteit.

Er zijn wel verschillen tussen de landen. In het noorden-westen: protestantisme, bestuursstelsel ontwikkelt zich tijdens de opkomst van de nationale staten met meer corporatisme en professionaliteit; in het zuiden: grote rol van de katholieke kerk, nationale staten en democratisering ontstaan later. Maar de overeenkomst is dat lokale overheden een relatief grote macht en veel bevoegdheden hebben. Dit komt door de autonomie van de steden tijdens de feodale periode. Door het belang van de lokale gemeenschap zijn er veel autoriteiten op lokaal niveau en niet zo veel grote autoriteiten. De lokale autoriteiten zijn geen lokale diensten van de centrale overheid, maar aparte overheden die de lokale gemeenschap vertegenwoordigen. De centrale overheid houdt echter wel de controle. Het is een zogenaamd fused system waarbij er sterke relaties zijn tussen centrale en lokale overheden.

Het Nederlandse planningssysteem

Zie Peeters (2003). Schaalniveaus: Rijk, provincie, gemeente

Zie ook RPB, Het gras bij de burens.

Drie lagen, rijk, provincie en gemeenten. Ieder heeft onafhankelijke wettelijke en administratieve invulling, zolang die niet conflicteert met het hogere niveau (decentrale organisatie) onder de supervisie van het rijk.

Het Franse planningssysteem

Pm. Schaalniveaus: State, region, departement, commune

“The French system is characterized by a national codified law – the code de l’Urbanisme et de l’habitat which dates from the 1950’s but is continually revised. The code specifies types of

planning activity and regulations for the development of land. The state produces national rules and guidelines. It also periodically reviews the roles of other levels, and major infrastructural development is determined by the state”.

“The national Ministry, covering local government and the environment, incorporates regional and urban planning and has local offices in most big towns”. *Prefets* represent the state services.

“The departments have no specific land-use planning powers but have a wide range of functions which impact on urban issues and planning decisions”.

Je hebt verder twee soorten (*commune*) plannen, strategische plannen (niet verplicht) en *Plan d'Occupation des Sols (POL)*. Alle gemeenten met meer dan 50.000 inwoners hebben zo'n plan. Het is niet verplicht maar geeft als je hem hebt invloed / macht om ontwikkelingen mogelijk te maken en soms recht om ontwikkelgronden aan te kopen.

De Germaanse familie (DU)

De Germaanse familie is een soort tak van de Napoleonistische. De delen de benadering van codificatie maar de historische invloeden verschillen. In Duitsland was geen centrale macht die een uniform wetsysteem kon opleggen. Maar de Romeinse wet kon echter de rol van overall framework / kader op zich nemen. Pas tijdens de Verlichting ontstond het idee een systematische orde en codificatie te ontwikkelen. De Germaanse Code was abstracter en intellectueler dan de Franse Code (omdat hij niet voortkwam uit de ideologie van verandering/revolutie).

Een kenmerk van de Germaanse familie is het belang dat gehecht wordt aan de geschreven Grondwet. Die bepaalt heel duidelijk de macht van de verschillende overheidslagen. De Grondwet heeft een federale benadering. De centrale staat deelt veel macht met de regio's (Länder) die hun eigen grondwet hebben en vertegenwoordigers nemen deel aan de nationale besluitvorming. De Länder hebben ook elk eigen manieren om om te gaan met de districten (Kreise) en de gemeenten (Gemeinden).

Het Duitse planningssysteem

Pm. Schaalniveaus: Centrale staat (Federal), Lander, Kreise, Gemeinden

“Germanic approach: a strong legal framework and a decentralized decision-making structure. There is a considerable variation in planning practice across the different states (Lander), which produce their own planning laws. “All sixteen Lander are obliged to set up state wide comprehensive plans”. On the local level there are two types of plans, the preparatory land-use plan (*Flachennutzungsplan*), a zoning plan binding for local authorities but not for landowners and a *Bebauungsplan*, legally binding and determines the actual use of the land and contains an environmental assessment”.

“A new instrument is the *vorhaben-und-Erschliesungsplan*. Planning permission can be given without a local plan if a developer guarantees to prepare a local plan and finance and implement the servicing of the development”.

BIJLAGE IV d: Hypotheses over de informele planningscultuur

Wat is de informele planningscultuur van de drie landen?

Nederland

Uit: Pleij, H. (2005). Erasmus en het poldermodel, Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.

De cultuur van het 'polderen'. Het poldermodel als typering voor de Nederlandse omgangsvormen op straat en in de politiek. Poldermodel: middel van overleg voor het bereiken van consensus. Vaak wordt kort door de bocht de strijd tegen het water genoemd als oorzaak voor deze vorm van samenwerking. Maar heel wezenlijk is bovendien de permanente confrontatie van (zeer) uiteenlopende standpunten, die door een maximaal aantal betrokkenen naar voren gebracht (kunnen) worden. (...) Daarbij toont men zoveel mogelijk respect voor de andersdenkenden door hen uitvoerig aan bod te laten komen en op voorhand te accepteren dat zij zeker niet zomaar of zonder meer over de brug te halen zijn. Maar tegelijkertijd laat men zich leiden door de pragmatiek van het dagelijkse leven dat om zakelijke beslissingen vraagt waarmee iedereen kan leven. Daartoe zoeken de betrokkenen zo efficiënt mogelijk naar handzame draagvlakken gebaseerd op gemeenschappelijkheden in de aangedragen standpunten en de overtuigingskracht van de aangevoerde argumenten over en weer. Een dergelijke besluitvorming heeft als groot voordeel dat velen zich betrokken voelen. (...) Natuurlijk moet men voor deze eeuwenlang getrainde besluitvormingstechniek ook een tol betalen. Zo is en blijkt de verantwoordelijkheid een probleem doordat het uiteindelijk gevallen besluit meestal geen duidelijke ouders heeft. (...) Het wezen van het poldermodel bestaat dus uit de eigenzinnige combinatie van conflictmodel en consensusbereidheid.

Waar komt het poldermodel eigenlijk vandaan? In steekwoorden...

Middeleeuwen: Geen hiërarchische verhoudingen door de 'waterige conditie' van het land. Strijd tegen het water leidt tot gelijkheid en gedwongen samenwerking. Handel (transitohandel) is de kurk van het bestaan, de grond levert te weinig op om van te leven. Democratisme, egalitarisme, (...) onderlinge solidariteit en de confrontatie van concurrerende belangen. Dat vraagt permanent om discussie, debat en pragmatische besluitvorming. Pragmatische tolerantie... praktisch samenwerkingsverband van commercieel opererende stadstaatjes.... Dergelijke training in confrontaties en samenwerking op een klein oppervlak werkte de noodzakelijke verdraagzaamheid in de hand. Inschikkelijkheid vanwege handelsbelangen...vereist creatief opereren om bruggen te slaan, begrip te tonen, je te verplaatsen in de motiveringen van anderen en vooral draagvlakken te creëren voor het uiteindelijke scheppen van het nodige vertrouwen om transacties te doen slagen. Gedogen...

Imago: bot, lomp (want geen verfijnde hofcultuur gekend)

Zelfbeeld: geen fratsen, recht door zee, no-nonsense en recht voor zijn raap, oprecht, nuchter. Hollanders verschuilen zich niet achter uiterlijkheden die alleen maar uitnodigen tot gekonkel en gedraai.

Imago: gierig, benepen, profijtzuchtig (vanwege handel)

Zelfbeeld: ijverig, zuinig, handig, pragmatisch, tolerant en moreel zelfbewust

Imago: eigengereid of eigenwijs, betweterig, arrogant

Zelfbeeld: zelfstandig, beslist optreden en vrijmoedig, morele superioriteit.

Imago en zelfbeeld: ondernemingslust, hard werken, heer en meester over land en water, maakbaarheidsidee, gedomesticeerd landschap, orde

Engeland

Uit: RPB (2005). Het gras bij de burens. De rol van planning bij de bescherming van groene gebieden in Denemarken en Engeland. NAI Uitgevers, Rotterdam.

Naast formele vormen van inspraak wordt in Engeland ook veel aandacht besteed aan vooroverleg. Vroege betrokkenheid van de gemeenschap en de stakeholders is in het Engelse planproces van belang. Zeker wanneer het gaat om de bescherming van natuur en landschap tonen de verschillende partijen, burgers en natuurorganisaties een grote betrokkenheid. Dit is niet verwonderlijk, gelet op de traditie van natuurbescherming en de waardering van natuur in Engeland (p.45).

Maatschappelijke betrokkenheid

Maatschappelijke organisatie als National Trust die zich bekommeren om de natuur en het Engelse platteland hebben grote invloed op de bescherming van groene gebieden. Deze invloed hangt samen met de lange aanwezigheid van deze groeperingen en hun grote achterban. De groepen leveren de overheid gevraagd en ongevraagd advies. Tevens is voor hun een rol weggelegd als waakhond (p.68).

Frankrijk

Pm

Duitsland

Pm

BIJLAGE V Tabel aspecten

How would you position your country/city on the following aspects?

Informal aspects of the urban planning process

Influence on planning public urban green (+ or -)		-	-	+	++
	<i>Verhouding bestuurders - ambtenaren</i>				
	Belang dat gehecht wordt aan een plan (beleidsvoorbereiding) – grote rol voor ambtenaren				
	Belang dat gehecht wordt aan besluitvorming (knopen doorhakken/daadkracht) – grote rol voor bestuurders/politici				
	<i>Verhouding overheid – burgers</i>				
	Vertrouwen/wantrouwen in de overheid				
	De mate van acceptatie van overheidsingrijpen. De mate waarin mensen accepteren dat belastinggeld wordt gebruikt voor het algemeen belang				
	De verwachtingen ten aanzien van overheidsingrijpen				
	De mate waarin overheden zich dienstbaar opstellen (cliëntelisme)				
	De mate waarin overheden zich distantiëren, zich alwetend achten, elitair opstellen				
	De relatie tussen burgers en politici (al dan niet persoonlijk/vertrouwelijk)				
	Politieke continuïteit				
	<i>Mate van participatie/governance</i>				
	Rol van marktpartijen (imago, macht etc.)				
	Rol van natuur- en landschapsorganisaties				
	De mate dat gebruik wordt gemaakt van inspraak door burgers en maatschappelijke organisaties				
	De mate waarin burgers en maatschappelijke organisaties participeren in de planvorming				
	De mate waarin bij de besluitvorming rekening wordt gehouden met de belangen, wensen, betekenissen/waarden en ideeën van burgers en maatschappelijke organisaties				
	<i>Besluitvorming</i>				
	Belang dat gehecht wordt aan consensus				
	Belang dat wordt gehecht aan compromissen (pragmatisme)				
	De manier waarop conflicten worden opgelost				
	De mate van openheid van bestuur, transparantie van beslissingen				
	De mate waarin wordt ingesprongen op onverwachte kansen. De mate waarin flexibel wordt gereageerd op actuele ontwikkelingen				
	De mate waarin men (financiële/politieke) risico's durft te nemen. De mate waarin bestuurders hun nek durven uit te steken				
	De mate waarin men naam en faam belangrijk vindt (status) De mate waarin men het maken van grote gebaren belangrijk vindt/accepteert				

	De mate waarin men leiderschap verwacht c.q. accepteert				
	De mate waarin bestuurders zich (willen) profileren en zich opstellen als een vaandeldrager				
	De mate waarin men zich actief en met ondernemingszin opstelt				
	De mate waarin men integraal wil/kan denken				
	De mate waarin men over de eigen grenzen wil/kan denken. De mate waarin men bereid is om samen te werken met anderen				
	De mate waarin mensen/bestuurders het belangrijk vinden om hun afspraken na te komen				
	De mate waarin draagvlak voor beslissingen wordt georganiseerd				

Formal aspects of the urban planning process

Influence on planning public urban green (+ or -)		-	-	+	++
(explanation)	<i>Strong direction by(level/body of government)</i> (explanation)				
(explanation)	<i>Important role for... (public or private actor)</i> (explanation)				
(explanation)	<i>Important role for... (plan, concept, directive, procedure etc.)</i> (explanation)				
(explanation)	<i>Norms for public urban green (statutory or not statutory)</i> (explanation)				
	<i>Distribution of finance</i>				

Value of the public urban green space

Influence on planning public urban green (+ or -)		-	-	+	++
(please explain how)	<i>Public urban green important for citizens</i> (explanation)				
(please explain how)	<i>Public urban green important for governors</i> (explanation)				

WOt-onderzoek

Verschenen documenten in de reeks Werkdocumenten van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu – vanaf mei 2005

Werkdocumenten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, te Wageningen.

T 0317 – 47 78 44; F 0317 – 42 49 88; E info.wnm@wur.nl

De werkdocumenten zijn ook te downloaden via de WOt-website www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

2005

- 1 *Eimers, J.W.* (Samenstelling). Projectverslagen 2004.
- 2 *Hinssen, P.J.W.* Strategisch Plan van de Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, 2005 – 2009.
- 3 *Sollart, K.M.* Recreatie: Kennis en datavoorziening voor MNP-producten. Discussienotitie.
- 4 *Jansen, M.J.W.* ASSA: Algorithms for Stochastic Sensitivity Analysis. Manual for version 1.0.
- 5 *Goossen, C.M. & S. de Vries.* Beschrijving recreatie-indicatoren voor de Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland (ME AVP)
- 6 *Mol-Dijkstra, J.P.* Ontwikkeling en beheer van SMART2-SUMO. Ontwikkelings- en beheersplan en versiebeheerprotocol.
- 7 *Oenema, O.* How to manage changes in rural areas in desired directions?
- 8 *Dijkstra, H.* Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland; inventarisatie aanbod monitoringsystemen.
- 9 *Ottens, H.F.L. & H.J.A.M. Staats.* BelevingsGIS (versie2). Auditverslag.
- 10 *Straalen, F.M. van.* Lijnvormige beplanting Groene Woud. Een studie naar het verdwijnen van lanen en perceelsrandbegroeiing in de Meierij.
- 11 *Programma Commissie Natuur.* Onderbouwend Onderzoek voor de Natuurplanbureau-functie van het MNP; Thema's en onderzoeksvragen 2006.
- 12 *Velthof, G.L. (samenstelling).* Commissie van Deskundigen Meststoffenwet. Taken en werkwijze.
- 13 *Sanders, M.E. & G.W. Lammers.* Lokaliseren kansen en knelpunten van de Ecologische Hoofdstructuur – met informatie van de terreinbeheerders.
- 14 *Verdonschot, P.F.M., C.H.M. Evers, R.C. Nijboer & K. Didderen.* Graadmeters aquatische natuur. Fase 1: Vergelijking van de graadmeter Natuurwaarde met de Natuurdoeltypen en KRW-maatlatten
- 15 *Hinssen, P.J.W.* Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu. Werkplan 2006
- 16 *Melman, Th.C.P., R.G. Groeneveld, R.A.M. Schrijver & H.P.J. Huiskes* Ontwikkeling economisch-ecologisch optimaliseringsmodel natuurbeheer in combinatie met agrarische bedrijfsvoering. Studie in het licht van LNV-beleidsombuiging “van verwerving naar beheer”
- 17 *Vreke, J., R.I. van Dam & F.J.P. van den Bosch.* De plaats van natuur in beleidsprocessen. Casus: Besluitvormingsproces POL-aanvulling Bedrijventerrein Zuid-Limburg
- 18 *Gerritsen, A.L., J. Kruit & W. Kuindersma.* Ontwikkelen met kwaliteit. Een verkenning van evaluatiecriteria
- 19 *Bont, C.J.A. de, M. Boekhoff, W.A. Rienks, A. Smit & A.E.G. Tonneijck.* Impact van verschillende wereldbeelden op de landbouw in Nederland. Achtergronddocument bij 'Verkenning Duurzame Landbouw'
- 20 *Rienks, W.A. & J.A. Klijn.* Naar EURuralis 2.0. Vooronderzoek naar mogelijkheden tot verbetering, verdieping, interactievere presentatie, Europees draagvlak en 'downscaling' (concept)

2006

- 21 *Rienks, W.A., I. Terluin & P.H. Vereijken.* Towards sustainable agriculture and rural areas in Europe. An assessment of four EU regions

- 22** *Knegt, B. de, H.W.B. Bredenoord, J. Wiertz & M.E. Sanders.* Monitoringsgegevens voor het natuurbeheer anno 2005. Ecologische effectiviteit regelingen natuurbeheer: Achtergrondrapport 1
- 23** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-001 – Monitor- en Evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland
- 24** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek Natuurplanbureaufunctie
- 25** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-385 - Milieuplanbureaufunctie
- 26** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-394 – Natuurplanbureaufunctie
- 27** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04 - Kennisbasis
- 28** *Verboom, J., R. Pouwels, J. Wiertz & M. Vonk.* Strategisch Plan LARCH. Van strategische visie naar plan van aanpak
- 29** *Velthof, G.L. en J.J.M. van Grinsven (eds.)* Inzet van modellen voor evaluatie van de meststoffenwet. Advies van de CDM-werkgroep Harmonisatie modellen
- 30** *Hinssen, M.A.G., R. van Oostenbrugge & K.M. Sollart.* Draaiboek Natuurbalans. Herziene versie
- 31** *Swaay, C.A.M. van, V. Mensing & M.F. Wallis de Vries.* Hotspots dagvlinder biodiversiteit
- 32** *Goossen, C.M. & F. Langers.* Recreatie en groen in en om de stad. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 33** *Turnhout, Chr. Van, W.-B. Loos, R.P.B. Foppen & M.J.S.M. Reijnen.* Hotspots van biodiversiteit in Nederland op basis van broedvogelgegevens
- 34** *Didderen, K en P.F.M. Verdonschot.* Graadmeter Natuurwaarde aquatisch. Typen, indicatoren en monitoring van regionale wateren
- 35** *Wamelink, G.W.W., G.J Reinds, J.P. Mol-Dijkstra, J. Kros, H.J. Wieggers.* Verbeteringen voor de Natuurplanner
- 36** *Groeneveld, R.A. & R.A.M. Schrijver.* FIONA 1.0; Technical description
- 37** *Luesink, H.H., M.J.C. de Bode, P.W.G. Groot Koerkamp, H. Klinker, H.A.C. Verkerk & O.Oenema.* Protocol voor monitoring landelijke mestmarkt onder een stelsel van gebruiksnormen
- 38** *Bakker-Verdurmen, M.R.L., J.W. Eimers, M.A.G. Hinssen-Haanen, T.J. van der Zwaag-van Hoorn.* Handboek secretariaat WOT Natuur & Milieu
- 39** *Pleijte, M. & M.A.H.J. van Bavel.* Europees en gebiedsgericht beleid: natuur tussen hamer en aambeeld? Een verkennend onderzoek naar de relatie tussen Europees en gebiedsgericht beleid
- 40** *Kramer, H., G.W. Hazeu & J. Clement.* Basiskaart Natuur 2004; vervaardiging van een landsdekkend basisbestand terrestrische natuur in Nederland
- 41** *Koomen, A.J.M., W. Nieuwenhuizen, J. Roos-Klein Lankhorst, D.J. Brus & P.F.G. Vereijken.* Monitoring landschap; gebruik van steekproeven en landsdekkende bestanden
- 42** *Selnes, T.A., M.A.H.J. van Bavel & T. van Rheenen.* Governance of biodiversity
- 43** *Vries, S. de. (2007)* Veranderende landschappen en hun beleving
- 44** *Broekmeijer, M.E.A. & F.H. Kistenkas.* Bouwen en natuur: Europese natuurwaarden op het ruimtelijk ordeningsspoor. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 45** *Sollart, K.M. & F.J.P. van den Bosch.* De provincies aan het werk; Praktijkervaringen van provincies met natuur- en landschapsbeleid in de periode 1990-2005. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 46** *Sollart, K.M. & R. de Niet* met bijdragen van M.M.M. Overbeek. Natuur en mens. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 47** *Ten Berge, H.F.M., A.M. van Dam, B.H. Janssen & G.L. Velthof.* Mestbeleid en bodemvruchtbaarheid in de Duin- en Bollenstreek

2007

- 48** *Kruit, J. & I.E. Salverda.* Spiegeltje, spiegeltje aan de muur, valt er iets te leren van een andere planningscultuur?